

Митрополит Струмички Наум

Пресвета Богородица и
Секогашдева Марија

БИБЛИОТЕКА ВОВЕДЕНИЕ
ВЕЛЈУСА 2020

Македонска Православна Црква –
Охридска Архиепископија, Јустинијана Прима
Струмичка епархија

Издава:
Манастир Воведение на Пресвета Богородица Елеуса
Велјуса

Лектура:
Петар Георгиевски

Книгата е посветена на сестра Сара и
на сестрите од Струмичката православна
епархија, чија духовна мајка е;
на женското монаштво на Македонската
Православна Црква – Охридска
Архиепископија, Јустинијана Прима,
и на женското монаштво на
Православната Црква,
како изворни носители, сведоци и
благовесници на царското и
есхатолошко свештенство.

Предисловие

БОГ ГО СОЗДАДЕ ЧОВЕКОТ, АМА ЧОВЕК МОЖЕ ДА ГО РОДИ БОГА

ве ја, пред нас, најновата книга на Владиката Наум, посветена на Пресвета Богородица. Тоа е збирка на негови беседи посветени на Неа, изговорени или напишани по разни поводи, некои дури и по повод други величија и теми кои се поврзуваат со Нејзината светост.

Она што е целосно јасно од беседите на Владиката Наум, а и од разни светогорски отци е дека – за Богородица не се зборува. За Неа се молчи, а ако се зборува, тоа се прави со молитви. Нејзината светост е, едноставно, недопирлива за зборовите, зашто Она е именувана и кај нашиот Владика како „Посветата од сите Светии, почесна од херувимите и неспоредливо пославна од серафимите“. Нејзиниот подвиг е за нас недопирлив, зашто „Пресветата Богородица, тихувајќи во Светињата на светињите, со помош на умно-срдечната молитва ги досегна крајните висини на богопознанието, удостојувајќи се да стане просторна ризница на во сета твар Несместливиот, на во Нејзе вселеното ипостасно Слово Божјо, Кое од Неа заради спасението

на родот човечки бессемено се роди“, цитира Владиката на почетокот од својата книга. И затоа, на едно место вели: „Оттука па натаму, моето слово преминува во молитвен восхит и молчание...“

Прашањето е: зошто за Пресвета Богородица се молчи? Зошто само тишината може Неа да ја опише, колку-толку? Затоа што Она тихуваше: како да се зборува за Неа, која тихувала во исихастички подвиг, со каква земна дрскост да се направи тоа, макар и во беседа за Неа, макар и во предговор за беседи за Неа? За Неа се молчи, затоа што, како што вели и Владиката, цитирајќи го свети Григориј Палама: „Испитувајќи што му е најпотребно на молитвеникот за да беседи со Бог, по кој пат доаѓа молитвата, Богородица го пронаоѓа свештеното тихување... оддалеченост од светот, заборав на сè земно и стремење кон божествените откровенија, избор на *ἡοδοβριοῖι δελ*. Открива дека ако умот не се расејува кон земните работи, би можел да се оддаде на подобро и повозвишено дејствување, што значи да се сврти кон самиот себе: единственото дејствување преку кое тој би можел да се соедини со Бог“¹.

Владиката, останувајќи врз трагите на цитатот на Палама, понатаму го користи не само поимот „молчание на устата“, дури не ни „молчание на душата“, туку *молчание на умοῖι*. Па вели: Пресветата Дева, престојувајќи во храмот, „со внимание и во непрестајна божествена молитва, целата

¹ Цитат на Владиката, од: Saint Gregory Palamas, *The Homilies*, Mount Thabor Publishing, Dalton, PA, 2014, стр. 437–438.

Своја стана... и воспостави нов и неискажлив пат кон Небото, кој јас ќе го наречам *молчание на умот*. И, предавајќи го Својот ум на ова молчание, ја наткрили сета твар, и подобро од Мојсеј ја виде славата Божја, и беше посветена во божествената благодат, која никако не е подложна на силата на чувствата, туку претставува прекрасно и свештено созерцание – својствено за непорочните души и умови“.

Зошто уште треба да се молчи за Неа, Пресветата Дева? Владиката се користи со извадок од Евангелието по Лука, па го цитира:

Во она време влезе Исус во едно село; една жена ѝо име Марија Го прими во својот дом. А таа имаше сестра ѝо име Марија, која седна при нозете Исусови и го слушаше словото Негово.

Марија се беше, пак, зафатила со многу работи и, кога заспана, рече: „Господи, зарем нејкеи да знаеш дека сестра ми ме остави да служам сама? Кажи ѝ да ми помогне“. А Исус ѝ одговори и рече: „Марио, Марио, ти се грижиш и се трудеш за многу работи. Но, само едно е потребно. Марија го избра доброт дел, кој нема да ѝ се одземе“ (Лука 10, 38-42).

Владиката поентира ефикасно, како и секогаш, во својот стил на просвета и просветлување на своите духовни чедра: „Марта го симболизира и отсликува првиот степен на духовниот раст, а тоа, како што знаете, е чистењето на срцето од страстите, т.е. практичниот подвиг; додека пак, Марија го претставува повисокиот степен на духовниот

раст – умно-срдечната молитва и просветлувањето на умот, т.е. теоријата, или созерцанието. Не напразно се чита ова евангелие секогаш кога Ја славиме Пресвета Богородица, и не напразно се спомнува изборот на *йодобриоӣ дел...* Гледате, и на Марта не ѝ е јасно тоа што го прави Марија, но таа не се обидува сама да го толкува тоа што се случува, ниту пак, оди и се расправа директно со Марија (затоа што љубовта не го дозволува тоа), туку многу правилно се упатува право кон Изворот на секое знаење, Господ наш, Богочовекот Исус Христос, и вели: *Госїоги, зарем нејкеш да знаеш дека сесїпра ми ме осїпави да служам сама? Кажи ѝ да ми йомо҃гне. (...)* Не може оној што е на степенот на очистување да го познава духовниот опит на оној што е на степенот на просветлување. Значи, каква поука можеме да извлечеме од поведението на Марта? Да не се превознесуваме со нашиот телесен, т.е. горд, расеан и затемнет ум, па да толкуваме работи кои од личен опит не ни се познати. Говорејќи за Пресветата Владичица наша Богородица и Секогашдева Марија, ние сме ставени во позиција да говориме за Некој Кој е совршен, а тоа е просто невозможно за нас со оглед на духовната состојба во која се наоѓаме“.

Она што е најважно во овие беседнички тиради е: како што мравката која застанала пред човекот го гледа само неговиот чевел, па не може да сфати ниту да суди за тоа нешто што е пред неа, така и човекот застанат пред Светиите, а посебно пред Пресвета Богородица, не може да суди

за нив. Сликата на светот што ја има врапчето во лет не е ни оддалеку онаа што ја има соколот во лет. Да не говориме за Окото Божјо. Колку е височината поголема, работите земни стануваат помали и поневажни, ама и *појасни*.

А ние овде треба да молчине, зашто се обидуваме да говориме за Онаа која го роди Спасителот. Поим немаме што значи тоа – да молчине за Неа, но можеме да се обидеме, со зборовите кои ни се дадени, да пробаме љубовно да помолчине за Неа.

Пресвета Богородица е единствена, уникатна фигура во сите религиозни и митолошки системи, во сите митови, вери и религии на светот. Врвни познавачи на религиите, како што е Мирча Елијаде, ни сведочат за Нејзината уникатна позиција во компаративните согледби на религиите. Тој, како световен научник, говорејќи за добата на дванаесеттиот век, не се осмелува да зборува за Неа, освен, во стилот на Владиката, да *помолчи*. Го прави тоа на еден вешт начин: говори за Неа преку најславниот лик од делото на Данте Алигиери – величествената Беатриче: „Култот кон Богородица – кој бил надмоќен во тоа време, индиректно ја посветувал и жената. Еден век подоцна, Данте (1265 – 1321) ќе оди уште подалеку: Беатриче, која ја запознал како девојка и повторно ја сретнал како сопруга на еден фирентински благородник – ќе ја величи

како божество. Таа е прогласена за помоќна од ангелите и светителите, отпорна на гревот, речиси споредлива со Богородица. Таа станува нова посредничка помеѓу човештвото (кое го претставува Данте) и Бог. Кога Беатриче била спремна да се покаже во Земскиот рај, некој извикал: *Veni, sponsa, del Libano* (Чистилиште, XXX, 11), прочуениот пасус од *Песнаџа наг џесниџе* (4, 8), кој Црквата веќе го користела, но кој се пеел само за Богородица или за самата Црква. Друг толку очигледен пример на обожување не ни е познат. Беатриче ја претставувала, се разбира, теологијата, односно тајната на Спасението².

Но, големиот компаративен проучувач на религиите, иако е на трагата на суштината и смислата на Пресвета Богородица, сепак, користи „земен корелат“ за Неа – Беатриче. Како што е познато, за непознатото можеме да говориме само преку познатото: и самиот чин на дефинирање на нештата, во логиката подразбира непознатиот збор да биде објаснет со познати. Ако е така во логиката, не е така во верата! Како да се објасни непознат духовен опит со веќе познат, кога тие две нешта немаат допирни точки? Опитот не е збор; тој е неповторливо лично чувство и неповторлив личен настан во душата, додека зборовите се повторливи и заеднички за сите. Затоа, чувствувајќи се несигурен на овој терен, Елијаде избегнува да го каже она што Владиката Наум го кажува директно:

² Мирча Елијаде: *Историја на верувањата и на религискиџе идеџи*, том трети. Скопје, Табернакул, 2005, стр. 88.

Небесниоѝ ни ѝодари земно раѓање, а Земнаѝа ни ѝодари духовно раѓање.

И уште:

Она нѝ научи Кој Е смислаѝа на нашиоѝ жи-
воѝ. Она нѝ научи Кој Е висѝинска љубов. Она нѝ
научи Кој Е аѝсолуѝина слобода. Она нѝ научи Кој Е
одрекување од овој свеѝ. Она нѝ научи Кој Е небесно
смирение. Она нѝ научи Кој Е неѝрелесѝино кружно
движење на умоѝ во Боѝ, односно блаѝодаѝина умно-
срдечна молиѝва. Она нѝ научи Кој Е совршена за-
едница со Боѝ. Она е новиоѝ, личносен однос со Боѝ.

Она е совршен сад на Божјоѝо Предание. Она
дозволи да се воѝлоѝи Единородниоѝ Син Божји во
Неа – од Свеѝиоѝи Дух. Она Го роди нашиоѝи Госѝод,
Боѝочовекоѝи Исус Хрисѝос. Она ѝосѝрада, а и сеѝа
сѝрада, ѝод Крсѝоѝи Хрисѝов, како никој од човеч-
киоѝи род – коѝа било. Она, од сѝѝе нас, ѝрва вос-
кресна. Она е ѝраница меѝу Несоздаденоѝо и созда-
деноѝо. Преку Неа ѝо добиваме секој дар Божји. Се-
кој наш дар на Боѝ, Он ѝреку Неа ѝо добива. Она е
Црквородица. Она е нашаѝа Мајка, а ние сме Неј-
зини деца – ѝо блаѝодаѝи. Она е нашаѝа ѝоследна
надеж за сѝасение.

Она не е божица! Она е нешѝо ѝоѝректрасно и
ѝозначајно за нас – Она е Боѝородица! А јас, ниш-
ѝиоѝи, како да ѝѝи објаснам ѝоѝодробно за Неа, драѝ
чиѝаѝшеле, коѝа ѝѝие зборови ѝи нема.

А зошто ги нема тие зборови?

Нема ниту една споредлива фигура, во сите митологии и религиски системи со Пресвета Богородица. Тоа е така, затоа што во сите религиски системи жената се обожува само како фертилитет (принцип на плодност). Но, Пресвета Богородица не може да се сведе на култ кон плодноста, зашто Она е првенствено врска меѓу Бога и човекот. Така, истиот Елијаде ни говори за претхристијанските култови кон плодноста, во кои „плодноста на земјата е поврзана со плодноста на жената“, но во тоа нема ништо *божородично*; ни зборува дури и за жени кои, само привидно на Владичицата наша, зачнувале сами, па ни ја наведува за пример Хера, која сама ги зачнува и ги раѓа Хефајст и Ареј³, но тоа не е *подвиг*, како кај Пресветата, ниту е *чудо*, зашто Хера е божица, и нејзе чудата ѝ се рутина, без да ги заслужи со претходен подвиг. Таа може сè затоа што е божица, додека Богородица не е божица, туку „суштество земно“, кое со својот подвиг (најдлабока умно-срдечна молитва) *заслужила* да биде одбрана од Светиот Дух, за да го роди нашиот Спас. И самиот Владика, впрочем, вели, истакнувајќи го Нејзиниот подвиг, а тоа е Нејзината слободна и љубовна согласност да го роди Спасителот:

Точно е дека Бог сè најрави – за нас и наше сѣасение, но нишиѿо од ѿѿоа шиѿо ѿѿо најрави не ќе

³ Истото, том први. Скопје, Табернакул, 2005, стр. 40.

беше возможно без Нејзинојо „да“, без Нејзинаја согласној. Ова јиврење го ојвора јрашањето и за месјото и улојата на Пресвета Богородица во процесот на нашејо сјасение. Секако, нашејо сјасение не е можно и без нашаја лична и слободна согласној, колку и да сакаат Бог и Богородица да не сјасат, но јоа е друја тема.

Така што, навидум сличноста меѓу паганските митови за „самородните жени“ или универзалниот симбол на плодност во природата (Геа) и Библиската Вистина за Пресвета Богородица – отпаѓа како што отпаѓа ргата кога железото ќе се стави во огнот на верата.

Световната филозофија, според тоа, секогаш чувствува нелагодност да говори за Пресвета Богородица. Како што се виде врз примерот на најславниот историчар на религиските идеи, Мирча Елијаде, и тој реши да „помолчи“ за Неа, односно да ја „дефинира“ и „описе“ Неа, како недофатлива и непозната, но со нешто дофатливо и познато – ликот на идеализираната земна жена, најголемата љубов на Данте, Беатриче. Но, ми се чини дека Елијаде, во наведениот цитат остави и една трага (како што секој провалник во стан кој не му е познат остава трага), а тоа е реченицата: „Таа станува нова посредничка помеѓу човештвото (кое го претставува Данте) и Бог“. Тој мисли тука на Беатриче, ама јас мислам дека наместо „Таа“ треба да стои

„Она“. Пресвета Богородица. Таа е врската меѓу навидум неспоредливите и неповрзани светови.

Албер Ками, еден од најбрилијантните умови во световната филозофија, творецот на филозофијата на апсурдот, во својот „Мит за Сизиф“⁴, речиси на прагот на верник, ни тврдеше, исто така, дека постои ужасен јаз меѓу светот (под кој тој го подразбира Бог, односно видливиот дел од него) и човекот. Теолошки изразено, тој говореше за ужасен јаз меѓу Бога и човека, мислејќи на тоа дека тој јаз го чувствуваат атеистите. Затоа и првите две реченици од неговиот знаменит оглед за апсурдот гласи: „Постои само еден навистина сериозен филозофски проблем – самоубиството. Да се суди за тоа има ли или нема смисла да се живее, значи да се одговори на основното прашање на филозофијата“. Јас додавам: тоа значи да се одговори – има ли или нема Бог. Човекот стои пред тој, кај Ками студен и неразбирлив свет кој молчи, и доколку не верува во Бога (како во нешто невидливо зад тој свет), како во нешто исполнето со совршена смисла, може да чувствува само апсурд и мачнина (Ками вели „носталгија“) пред тој свет. Ками нè учеше дека апсурдот не е ниту во човекот ниту во светот, туку во нивниот однос, како што огнот не е ниту во искрата ниту во дрвото, туку во нивниот контакт. Со тоа, Камиевото неподносливо чувство на апсурд пред светот доаѓа само поради отсуството на вистинска спона, врска меѓу Бог и

⁴ Alber Kami: *Mit o Sizifu*. – Sarajevo, Svetlost, 1961.

човекот: а тоа е токму – Пресвета Богородица, која големиот филозоф, обземен со барање решенија на проблемот од алатницата на световната филозофија, за жал, не ја виде како врска меѓу Бога и човека. Ако апсурдот (кој не ѝ е својствен на верата, која напротив верува во смисла) не е ни во човекојѝ, ни во свейојѝ, тоа само значи дека и светот (видливиот Бог) и човекот (создаден од Бога) имаат смисла, но нема да остварат смисловен однос додека меѓу нив не застане – Богородица, како врска меѓу Создателот и создаденото.

Владиката го гаѓа, како десетка во мета, токму тоа место кое Ками не го гледа како можно филозофско решение за апсурдноста на светот. Тој како да му одговара на Ками, па вели:

Се ѝоставува прашањето: ишѝо е ѝоа ишѝо ние како личностѝи, конкретнo, ѝодобно на Боѝородица и Секогашдева Марија, ѝтреба да Му ѝо ѝринесеме на Боѝ за да имаме надеж дека нашиојѝ ѝринос може да биде ѝримен од Неѝо? Не дека Боѝ нема да ѝо ѝрими нашиојѝ ѝринос; но, зошѝо вела, за да имаме надеж дека може да биде ѝримен? Поради неѝремнливииѝ, од наша сѝрана, онѝолошки јаз ишѝо ѝосѝои ѝомеѓу Создаѝелоиѝ и созданиеѝо, ишѝо само Божјатиа ѝубов може да ѝо ѝремине. Значи, ѝоа ишѝо ние ѝтреба да Му ѝо ѝринесеме на Боѝ, ѝодобно на Боѝородица, за да може Христѝос да се роди во нашеѝо срце е девсѝивеностѝа на нашиѝе души, и ѝела.

Ја истакнувам реченицата на Владиката:

„Поради непремнливиот, од наша страна, он-

толошки јаз што постои меѓу Создателот и создаденото, што само Божјата љубов може да го премине“. Тоа е одговорот, што ако Ками го имаше, немаше да се заглави во противречностите на својот световен филозофски систем наречен „филозофија на апсурдот“. Кога Богородица ќе се постави како мост преку тој онтолошки јаз помеѓу Создателот и создаденото, се губи апсурдот на Ками, неговата меланхолија, неговата идеја за самоубиство, и се добива навистина чудесна ситуација: *човек сѐа-нува родител на Боџ! Една Пресветѝа, Пречедна и Пресовршена (ама сѝак – жена!)*, и тоа со своја согласност и љубовна слободна волја, раѓа Богочовек. Има ли друг таков пример – Господ да е роден од човека? Со тоа, Богородица станува *МАЈКА* на Божественото, а тоа е *највисокаѝа духовна, морална, религиозна, онѝолошка и каква сакаѝе вредносѝ во исѝоријаѝа на сѝѝе религиѝи*. Затоа е христијанството религија која верува не само во Бог, туку многу повеќе во човекот и во неговата слободна волја; затоа е и Христос личност а односот со Него личносен, затоа што е роден и одгледан од најсветата жена а не од *божесѝво*. Тој однос на мајка и син е поважен од односот човек – Бог, барем во случајот на односот меѓу Богородица и Христос. Токму тој однос Владиката го формулира целосно прецизно, истакнувајќи дека со тој однос Синот (иако Бог) станува послушен кон Мајката (иако Таа е човек): во ниедна друга религија нема таков однос на послушност на Бога кон човекот (жената), која, се разбира, претходно *целосно*,

молијивено заслужила да стане Богородица:

Така и односој ѿмеѓу Хрисѿос и Боѿородица не ѿ дефинира ѿоа шѿо Тој е Боѿ, а Таа човек, ѿуку ѿоа шѿо Таа е Неѿова Мајка, а Тој Нејзин Син. Хрисѿос може да биде сѿоѿаѿи Боѿ, а Марија може да е сѿоѿаѿи обичен човек, и ѿоа сеѓа нам веќе не ни е биѿно. Но, сушѿински ни е биѿно шѿо Таа Му е Мајка, а Хрисѿос Нејзин Син, и шѿо ние сме Неѿови браќа и Нејзини чеда ѿо блаѿодаѿи; како и факѿоѿи шѿо Мајкаѿа се ѿочѿува и слуша иѿо колку и Оѿецојѿи.

Зайоа, коѓа велѿме „Пресвѿа Боѿородице, сѿаси нѿ“, ние не мислиме дека Таа нѿ сѿасува од Себе, ѿоради Нејзинаѿа совршено обожена ѿрѿрода или зайоа шѿо Таа е некаква божица, ѿуку ѿоради Нејзинаѿа ѿозиција – како Божја Мајка, Која има Син шѿо Ѐ е ѿслушен; ѿоради Нејзинѿоѿи однос кон Боѿ и ѿоради односој на Боѿ кон Неа.

Според тоа, за мене барем, Богородица е прв и најважен пример за онаа можност што човек ја има добиено како дар од Бога, а која, за жал, не ја гледа: да направи подвиг, односно да стане подобар од себе. Бог таква потреба од подвиг (да стане подобар од себе) – нема, зашто е веќе совршен, и нема подобро од совршеното. Пресвета Мајка Богородица прва го направи тој човечки подвиг, и затоа и беше обдарена со најголемиот дар Божји – да го роди Богочовекот. Таа е единствената наша врска со Бога, и само преку Неа ние ги добиваме даровите Божји. Владиката е дециден: „Само преку Неа го добивме на дар нашиот

Спасител – Богочовекот Исус Христос, како и секој совршен дар Божји потребен за наше спасение, но и секој наш дар за Бог, Он само преку Неа го прима; (...) Она е Негова Мајка, Која Он заповедал да се почитува, а најголем израз на тоа почитување е Неговата љубов кон Неа, односно Неговото послушание кон Неа итн. Затоа и веруваме дека ако и најголемиот грешник (Нејзино дете) искрено Ы побара да го спаси, ќе биде спасен поради Нејзиното барање пред Христос Бог“. Владиката се повикува и на свети Григориј Палама, укажувајќи дека токму Таа стои во, оној за Албер Ками непремостлив јаз меѓу Создателот и создаденото: „Таа Самата ја образува границата меѓу создаденото и Несоздаденото, и никој не може да дојде до Бог освен преку Неа и Посредникот роден од Неа, и ни еден од даровите Божји не може да биде даруван ниту на ангел ниту на човек, освен преку Неа“.

Веројатно затоа и Старецот Захариј, како што нè потсетува Владиката, барал од своите чеда да го исполнуваат „молитвеното правило на Богородица, кое се состои од тоа молитвата 'Богородице Дево' да се кажува секој ден по сто и педесет пати. Мајката Божја Самата го има устроено ова правило, но луѓето уште одамна го пренебрегнале, пренебрегнувајќи го така и послушанието кон Богородица Патеводителката, нашата Радост“. Затоа за Богородица се користи и синонимот „Брзопослушничка“ – Она е „најкраткиот“ (но и најтежок за постигнување) пат до дарот на умно-срдечната молитва, а со тоа и до Него, преку молитвата „Господи

Исусе Христе, заради Богородица, помилуј нè!“

Тајната на Пресвета Богородица, која Таа со личен опит ни ја пренесува нам – е послушанието. И во овие беседи, пишувајќи, пред сè, за Пресвета Богородица, Владиката ја користи можноста да нè потсети на послушанието воопшто, зашто послушанието е првиот Богородичен атрибут:

Послушанието кон Боџ нема никаква врска со робовскиот и наемничкиот однос. Послушанието е најчудесната тајна на нашиот слободен личносен однос со Боџ. Само во оваа тајна човекој расте како слободна личност до бескрајните димензии на боџоводобувањето. И само во оваа тајна Боџ му сџанува џослушен на човекој. Зарем џоа не џо џледаме во живојот на Пресветата Боџородица? Послушанието е Нејзината најинтимна џубовна тајна. Нашиот ум и нашејо слово се немоќни џред оваа тајна, но она шџо, сејак, е очигледно за сџе е фактој дека оеднаш Боџ џочнува Неа да ја џрашува за дозвола дали да џрави или да не џрави нешџо – џочнува Неа да ја слуша.

И, како што вели Владиката, без Нејзиното послушание, „без Нејзиното нека ми биде ништо не стана од тоа што потоа стана во Божјот Домострој на спасението на човекот и светот. Или видете го оној чудесен момент од свадбата во Кана Галилејска – немаат вино. Дали, по навидум грубот одговор, Таа нешто Го замоли или Му се обрати повторно? Не, им се обрати на слугите – *Најравејте како шџо ќе ви рече!* (Јован 2, 1-11). А Кој постапи според Нејзината желба? Лично Нејзиниот

Син, а наш Бог, Богочовекот Исус Христос. Кој Кому овде Му е послушен? И што овде не е јасно!?”,
прашува Владиката.

За самиот крај, сакам уште малку да го развијам алегориското значење на Пресвета Богородица: Она, со својот подвиг, со своето тихување, послушание и умно-срдечната молитва уште од тригодишна возраст, ни е најдобрата поука дека *човек може да роди Боџ*. Се разбира, не како Богородица, туку да го роди Бога во себе, во својата душа. Не се мисли само на жените, туку и на мажите. Приказната за Богородица, Вистината за Богородица покажува дека тоа раѓање на Бог во човекот е оставено на слободна одлука на секој од нас: треба да се каже, љубовно, личносно, смирено *Нека ми биде*. Брзопослушничката ќе го пренесе тоа преку Својот Син, и тоа наше *Нека ми биде* ќе дојде до Бога.

Но, сакам да завршам со една порака до денешните мајки. Во своите долготрасовни разговори со исклучителниот филозоф, историчар на уметностите и религиите, и пред сè, верник кој напиша повеќе книги објаснувајќи ја Христовата вера, д-р Жарко Видовиќ (неодамна се упокоил на 92-годишна возраст), тој често користеше термин „богородичност“ (со мало „б“, зашто се однесува на денешниве жени, а не на Богородица). Ми го објаснуваше усно, а од неодамна, кога добив пристап

до неговата архива од главно необјавени ракописи, најдов и писмени траги за тоа што тој подразбираше под „богородичност“. Ќе ви цитирам само неколку редови, кои се однесуваат најпрвин на оние кои денес посвојуваат деца, а потоа и на оние кои ги раѓаат (без свест дека тој чин е богородичност):

„Богородичноста на жената е чувство кога таа и најдено, и изгубено, и отфрлено дете го прима како свое, како таа да го родила со Светиот Дух! Го дочекува богородично, радувајќи му се заедно со Светиот Дух, дочекувајќи го со благослов и благодарност кон Бога... а тоа го потврдува и Христос, кога душата на Богородица ја дочекува во повој, како новороденче, дете на небото, создадено ни од што, со Духот Свет“. Па, мислејќи на Богородица, Жарко Видовиќ додава: „Она зачнала дете како плод на *уџробаџа* своја, радувајќи му се зашто ќе биде Син Божји, па така, не со генетско воодушевување (од Божјо семе), туку – егзистенцијално (од Светиот Дух), се радувала на својата бесмртност во Детето. Сите жени кои така ќе го разберат зачнувањето на детето свое, како *џлог* на *уџробаџа* своја (а не од семето на мажот), се богородични жени и ќе раѓаат деца Христолики. Во тоа е тајната на Светиот Дух, во душата како дар за чувствување, а не во генот... зашто детето не ја стекнува својата егзистенција ниту трансценденција преку гените...“

Така што, идни мајки, имајте го предвид ова. Сите се повикани да родат, но не им е на сите да-

дено да бидат мајки со чувство на богородичност.

А тоа е навистина убав повод за голем женски,
мирјански подвиг.

Пресвета Богородице, спаси нè!

Проф. д-р Венко Андоновски

Пресвета Богородица и
Секогашдева Марија

Наместо вовед

КОГА ЌЕ БИДЕШ ВО ТАА ЗАЕДНИЦА,
ЌЕ ВИДИШ...¹

Инославен: Зависи во кој контекст се пишува, јас секогаш Марија ја пишувам со големи букви, зашто се однесува за Марија која е во Библијата и која е реална. Марија која Го роди Христос и која беше една прекрасна, богобојажлива и чесна девојка и мајка. А кога се глорифицира нејзиното име со молитви и величање упатени кон 'марија', што во суштина не е вистинската Марија, тоа е веќе поим и замисла на религијата која го застапува учењето, што за мене има сосема друго значење.

Ако кажеме *ἰρечисῖα* и *ἰρениϋορχονα*, веднаш ѝ се дава значење како да е ослободена од Адамовиот грев, што не оди во прилог на Библијата, туку е во согласност на преданијата коишто не се идентични со она што е дадено во единственото откровение и непогрешливиот Вечен Логос – Учење, Збор.

Православен: Те гледам добронамерен, и во душа добар човек, па во име на тоа ќе одделам од

¹ Разговор меѓу инославни и православни, воден на Фејсбук – автентично пренесен.

времето што сите денес сè помалку и помалку го имаме и ќе ти кажам како ние веруваме, само еднаш: ако кажеме *Пречистиџа* и *Пренејорочна*, тоа не значи дека Ѐ се дава значење дека е нешто, самото по себе, посебно од целиот човечки род и дека не е наследник на последиците од Адамовиот пад, туку тие епитети се последица на Нејзиниот подвиг да достигне совршена заедница со Бог, дотолку што Го роди и Богочовекот Исус Христос – Синот Божји, и мислам дека дотука се согласуваме. Зашто, ако немаме реална заедница со Бог преку Неговите несоздадени Енергии, тогаш целата наша вера е напразна и не нè спасува – сè што е соединето со Бог е спасено. Секој друг вид верско собирање, кое нема реална заедница со Бог, е само религија – Он е таму некаде, недостапен, а ние веруваме во Него, ама немаме реална, жива заедница со Него. Така примив од мојот отец духовен, така верувам и така живеам.

Инаку, негирањето на Богородица и на Христовите сведоци – светите луѓе, кои без реална благодатна заедница со Него ништо не би биле, е негирање на библиската вистина за Неговото реално воплотување од Светиот Дух и Марија Дева, и негирање на последиците од тоа воплотување. За ова треба да се размисли...

Инославен: Значи, сите библиски личности, почнувајќи од Марија, ги почитуваме и постојано ги цитираме, се угледуваме и им ги толкуваме нивните зборови кои се искажани од Светиот Дух, бидејќи Бог благоволи да проговори во соработка

и преку оние кои ги повика и ги освети за одредена служба. Меѓутоа, разликата е во тоа што не сакаме ним да им се посветиме како на божество, молејќи им се и спомнувајќи ги во молитвите како да се наши посредници. Тоа Библијата не го дозволува, ниту пак, има нешто што асоцира на тоа. Сите мои, наши молитви, како верници, ги упатуваме преку нашиот и Вашиот посредник Исус Христос, зашто е запишано дека Тој е единствен посредник како Првосвештеник, Кој лично се застапи за нас и нашите.

Православен: Велиш „разликата е во тоа што не сакаме ним да им се посветиме како на божество“. А ние велиме: Тука брате, немаме ама баш никаква разлика – тоа требало да го знаеш, а тоа што им се молиме и ним, тоа е последица на тоа што сме во иста Заедница, која Апостолот Павле ја нарекува Тело Христово во Библијата², и бараме помош од нив – што е многу нормално, но тие не се наши суштествени посредници, бидејќи Бог во Христос ни дарувал лично да Му се обраќаме и молиме – без никакви посредници. Кога ќе бидеш во таа заедница, ќе видиш...

Инославен: Секое барање помош од нив кога не се меѓу нас би било изедначување со улогата на Исус Христос и Светиот Дух. Исус Христос вели: *Каде се двајца или тројца собрани во Мое Име, јазаму сум и Јас јосреде нив* (Матеј 18, 20). Тоа укажува дека Неговата посредничка Улога е Единствена и

² Види: Ефес. 1, 22–23.

незаменлива, зашто другите, Марија, Павле, Петар, Јован итн. не се во состојба и немаат божествена моќ да Го заменат Христос и да станат наши посредници. Тоа уште за време на нивниот телесен живот го потврдија, дека не смее човек ним да им се обраќа како на повисок ранг од другите. Таков пример е Јован во однос на ангелите и Корнилиј во однос на Петар³.

Православен: Но, тие не се наши суштествени посредници, бидејќи Бог во Христос ни дарувал лично да Му се обраќаме и молиме – без никакви посредници. Кога ќе бидеш во таа заедница, ќе видиш... Помошници, реков, не – посредници, што е нормално во секоја нормална заедница.

Инославен: Тоа што велиш „не се наши суштествени посредници“ не одговара на реалната слика на она што се практикува. Зборовите треба да бидат пропратени со делата. Значи, во никој случај, во ниту една молитва не би требало да ѝ се помолиме на некоја библиска личност, освен на Исус, Кој е Бог, и пред светот и по светот. А зборовите наши „помошници“ и „посредници“ се истозначни ако ним им се молите, зашто тој или таа е помошник, кој посредува како помошник, што во суштина не постои, не е можно, апсурдно е некој да биде помошник или посредник како помошник за твојата лична или каква било потреба. Тоа е дадено право и Улога само на Посредникот Исус Христос.

Православен: Види, сега, размисли малку. Убаво разбираам на што си чувствителен и затоа читај ме

³ Види: Дела 10.

внимателно. Ти нагласив дека нема тука никакви суштествени посредници, со што сакав да ти дадам до знаење дека, според нас, никој не стои помеѓу нас и Бог, и затоа додадов дека нема посредници. Но, помошници има. Зошто би бил во заедница со некого? Самиот збор *заедница* и самиот факт на заедница претпоставува помош, претпоставува однос, инаку нема заедница. Еве, и ангелите, како дел од нашата Заедница, ни помагаат. Колку повеќе, пак, Онаа Која Го роди Богочовекот Исус Христос, или колку, пак, светите луѓе, кои пострадаа за Него, можат да ни помогнат, за да се спасиме и поверуваме таквите како јас и ти?

Мило ми беше што поразговаравме, но треба да привршиме – како што и денот привршува. Пиши уште нешто, колку да имаме тема за размислување и јас и ти, а мислам дека засега е доста. Ангелот чувар нека ти помогне.

Инославен: Еве, Д. вели „бараме да Го помолат Бога за нас“. Токму тоа е мојата чувствителност што ја изразувам во овој миг. Ако можете Вие да ме разберете дека доколку му се помолиш на еден таказови (наречен) светец, тогаш тој е поставен пред Исус, а тој светец или таа светица нема божествена моќ да ја послуша молитвата.

Православен: А. зборува за религија – каде што Бог е горе некаде, а ние овде долу, без никаква заедница со Него, а вие таму зборувате за Заедница каде што вие заедничарите со Бог преку Неговите несоздадени Енергии и меѓу себе. Ок, за почеток и тоа е добро за него. Ангелот чувар нека го пази.

Инославен: Двапати беше нагласено да ме чува Ангелот чувар, но подобро би било Бог да ме чува, како што Мојсеј велеше: *не анџел да ме води со овој народ, туку Ти, Госјоди, води ме*⁴. Значи, не се повикувајте постојано на ангели чувари или на луѓе како водачи вон овој свет, туку на Бог Таткото, Синот и Светиот Дух, Кој е наш сигурен Водач и Пазител...

Православен: Убава дискусија беше ова. Добро ќе биде на едно место да се собере целата дискусија, па да може да направиме убава споредба, сите да извлечеме некој заклучок и да се поучиме – и на двете страни имаше што да се чуе.

P.S. Од наша гледна точка, браќата инославни убаво би требало да размислат за севкупните причини и последици од воплотувањето на Синот Божји – Богочовекот Исус Христос – од Адамовиот пад, па сè до Симнувањето на Светиот Дух врз Апостолите и создавањето на Црквата. Зашто, онака како што тие веруваат, не значи ништо друго, туку негирање на последиците од Неговото воплотување – од Марија Дева и Светиот Дух, како и негирање на Божјата и човечката синергија во Домостројот на спасението на човекот и сè создадено. Богородица не можело да биде која било девојка, туку само Онаа Која совршено се подготвила за тоа. Таа не е некој спроводник или канал низ кого само поминува благодатта или се случува воп-

⁴ Види: 2 Мој. 33, 1-23.

лотувањето, а Таа воопшто да не е осветена од тоа. Исто и Апостолите и Светите отци, до денес. Ниту, пак, Црквата е некоја обична човечка заедница, туку е Заедница на Светиот Дух, каде што секој еден од нас живее и се спасува во, и преку, целата Заедница, и целата Заедница живее и се спасува во, и преку, секој еден од нас – без оглед дали се членовите живи или упокоени. Богочовекот Христос е Глава на таа Заедница, а сите ние сме живи органи или членови на таа Заедница, која во Новиот Завет е наречена Тело Христово. Ако еден орган страда, сите страдаат со него (знаеле свесно или не), и ако еден орган се прославува, сите органи се прославуваат (знаеле свесно или не)⁵. Колку ли само страници за ова има напишано светиот Апостол Павле во Новиот Завет на Библијата – како тоа сè се превидува? Таму каде што се гради лична заедница со Бог, таму не може да постои и посредништво, но таму каде што постои жив Организам и Тело Христово, таму мора да има заемно помагање и личен однос, затоа што, без тоа, се губи смислата на заедништвото. Има уште многу да се говори за последиците од Христовото воплотување, како на пример, какво значење има Воплотувањето за целата твар, за сè создадено – затоа што *сѝе созданија заедно со нас воздивнувааѝ и ѝажаѝ досеѝа. И не само ѝие, ѝуку и ние самиѝе кои ѝи имаѝе ѝрвиѝе дарови на Духоѝи, воздивнуваме во себеси, очекувајќи восиновување и*

⁵ Види: 1 Кор. 12, 26.

избавување на нашието тело (Рим. 8, 22-23), но за тоа другпат. Засега, доволно е да се сфати ова: Кога ќе бидеш во таа заедница, ќе видиш...

Инаку, зошто Синот Божји би се воплотувал, ако тоа не било од суштествено значење – можел како посредник пред Отецот да нè спаси таму од небо, и без воплотување? Размислете, браќа, убаво...

ЛОДОНОСНА ДЕВСТВЕНОСТ

КОРЕНИТЕ НА ИСИХАЗМОТ

Во современата теолошка литература со терминот *исихазам* го означуваме конкретното духовно-практично и богословско движење, кое се развило во светогорскиот монашки центар уште во 14 век. За првпат учењето на исихазмот е изложено во теолошката синтеза на православната монашка духовност на светогорскиот монах свети Григориј Палама, а подоцна Архиепископ Тесалоникиски. Исихазмот, како православно учење, потврдено е и од Црквата на соборите од 1341, 1347 и 1351 година во Константинопол. Во соборната теолошка свест на Православната Црква, овие собори го имаат значењето на Осми вселенски собор.

Исихазмот, пред каква било теологија и учење, означува начин на православен духовен живот во Црквата кој се одвива во молитвено тihuвање, исполнет со умно-срдечна молитва, преку која се бара и доживува жива, благодатна и лична заедница со Бог, во Неговата несоздадена светлина. Самиот грчки збор *исихија* (грч. ησυχία) значи тишина, мир. Во аскетската терминологија овој збор се користи за да се означи внатрешното молитвено тihuвање на умот во срцето. Може да се рече дека

исихазмот во Православната Црква е основен духовно-подвижнички и философско-теолошки метод на христијанско гледање, доживување и познание на Бог, а со тоа и на човекот и на светот.

Кога говориме за умно-срдечната молитва, мислиме на кратката молитва која се содржи од зборовите: *Господи Исусе Христие, љомилуј ме!* Оваа кратка молитва може да се изговара и со два-три збора повеќе или помалку. Суштината на кратката молитва е во непрестајното и нерасеано пребивање на умот во Бог, во заедница со Него. Токму заради тоа умот да може полесно да се собира и да пребива во зборовите што ги следи, при молитвата се користат мал број зборови кои постојано се повторуваат. Според учењето на Светите отци, многуте зборови го расејуваат умот.

Умно-срдечната молитва е дар Божји што го добиваат оние кои во доволна мера го очистуваат своето срце од страстите. Препознатлив знак за ова е пројавата на благодатта на Крштението во доволно очистеното срце. Само таа благодат може да го привлече умот, да му го покаже местото на срцето и да го држи собран во молитвата таму. Она што Бог на крајот му го дарува на подвижникот е непрестајната умно-срдечна молитва и гледањето на несоздадената божествена светлина.

И, да не забравиме дека корените на исихазмот се наоѓаат уште во најраното христијанско Предание на првата Црква; а како што вели свети Григориј Палама, светилникот на Православието, уште во Светињата на светињите, во срцето на

Пресвета Богородица и Секогашдева Марија¹. И уште, да не забораваме дека секој дар човекот преку Неа го добива, а особено дарот на непрестајната умно-срдечна молитва и гледањето на не-создадената божествена светлина. Нејзиното прекрасно име со умиление срцата ни ги исполнува – Богородица и Секогашдева Марија.

¹ Saint Gregory Palamas, *The Homilies*, Mount Thabor Publishing, Dalton, PA, 2014, стр. 414–444.

ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦА

Голема е славата на свештената и божествена умно-срдечна молитва, чиј почеток Бог му го подари на човекот во рајот, од каде што таа и го води своето потекло. Но, неспоредливо поголема слава оваа молитва стекна кога Посветата од сите Светии, почесна од херувимите и неспоредливо пославна од серафимите, Пресветата Богородица, тихувајќи во Светињата на светињите, со помош на умно-срдечната молитва ги досегна крајните висини на богопознанието, удостојувајќи се да стане просторна ризница на во сета твар Несместливиот, на во Неа вселеното ипостасно Слово Божјо, Кое од Неа заради спасението на родот човечки бесемеено се роди, како што сведочи светилникот на Православието меѓу светиите, светогорскиот монах, Архиепископот Тесалоникиски Григориј Палама, во беседата на празникот на Воведение на Пресветата Владичица наша Богородица и Секогашдева Марија:

„Испитувајќи што му е најпотребно на молитвеникот за да беседи со Бог, по кој пат доаѓа молитвата, Богородица го пронаоѓа свештеното тихување – безмолвие на умот, оддалеченост од светот,

заборав на сè земно и стремење кон божествените откровенија, избор на *ἰοδοβριοῖι δελ*. Открива дека ако умот не се расејува кон земните работи, би можел да се оддаде на подобро и повозвишено дејствување, што значи да се сврти кон самиот себе: единственото дејствување преку кое тој би можел да се соедини со Бог¹. Ова движење, кога умот се врти кон самиот себе, односно кога енергијата на умот, која престојува во главата, се соединува со суштината на умот, која е во срцето на човекот, Отците го нарекуваат кружно движење на умот. Тоа е дејство со кое умот се надминува самиот себе и се соединува со Бог. Тоа е движење на умот што не подлежи на никаква грешка. Тоа е начинот на кој Пресветата Дева, престојувајќи во храмот, „се ослободи од сите тварни окови и ги отфрли сите врски, истовремено воздигнувајќи се над сожалувањето кон сопственото тело и собирајќи го умот во сосредоточеност кон него самиот, со внимание и во непрестајна божествена молитва. И преку неа [молитвата], Таа целата Своја стана и се воздигна над разнородното мноштво помисли, воспостави нов и неискажлив пат кон Небото, кој јас ќе го наречам *молчание на умоῖι* (*ἔρχ. νοητή στή*). И, предавајќи го Својот ум на ова молчание, ја наткрили сета твар, и подобро од Мојсеј ја виде славата Божја, и беше посветена во божествената благодат, која никако не е подложна на силата на чувствата, туку претставува

¹ Saint Gregory Palamas, *The Homilies*, Mount Thabor Publishing, Dalton, PA, 2014, стр. 437–438.

прекрасно и свештено созерцание, својствено за непорочните души и умови. Бидејќи причесна на ова созерцание, Пречистата – како што пеат црковните химни – стана светлоносен облак на навистина живата вода, зора на таинствениот ден и огнена кочија на Логосот. ...Оние кои така чинат, кои со свештено тихување ги очистиле срцата и на неискажлив начин Му се приближиле на Оној Кој Е над секое чувство и мисла, во себе како во огледало Го гледаат Бог. Тихувањето е, значи, брз и директен патеводител, успешен и соединувачки со Бог, особено за оние кои во сè и потполно го практикуваат. А што да кажеме за Богородица, Која од детството престојуваше во исихија? Молитвено тихувајќи натприродно, од најраните години, Таа токму затоа – не знаејќи за маж – и ја стекна благодатта да Го роди Богочовекот Христос².

Од овие зборови на божествениот Григориј Палама секој може да заклучи дека Пречистата Богородица, престојувајќи во Светињата на светињите, со умно-срдечната молитва се вознесе до највисокиот степен на богопознание. Со одрекувањето од светот заради потребниот мир, низ свештеното тихување на умот, со неговото собирање во самиот себе преку непрестајната умно-срдечна молитва, со неговото издигнување преку ова собирање до Бог, Таа го отвори патот кон таканареченото кружно движење на умот, кое е неговата најсветла и најсоодветна активност, со која тој се

² Истото, стр. 441-443.

надминува себеси и се соединува со Бог, како по сигурен пат. Со ова, Богородица, со Својот пример и опит, со Самата Себе – му даде засекогаш, на целиот преподобен монашки чин образец за собран и внимателен живот на внатрешниот човек, за да можат монасите, одрекувајќи се од светот, угледувајќи се на Неа, да ревнуваат во монашките подвизи и умно-срдечната молитва, секој според своите сили, но и по Нејзините молитви, за да Ја следат докрај. Навистина, кој е во состојба да ѝ оддаде достојна пофалба на божествената умно-срдечна молитва, чие исполнување беше Самата Божја Мајка, раководена од Светиот Дух!?

Веќе во Новиот Завет се заповеда бдеење над срцето и негово очистување. Кон тоа се упатени сите заповеди Господови: *Очисти ги чашама и чинијама најнапред внатре, за да бидат чисти и однадвор* (Матеј 23, 26); и *Она што излегува од човекој, што осквернува човекој. Зашто онај, од срцејто човечко, излегуваат лоши помисли, љубодејства, блудства, убиства, кражби, лакомства, лукавства, љакости, злоби, око лукаво, бо̀гохулство, џордоси, безумство. Се што што зло онај излегува и то осквернува човекој* (Марко 7, 20–23). Можноста за чистота на срцето и потребата од непрестајна будност над самите себе е исклучителна новост и благодат на Новиот Завет. *Јас, љак, ви велам дека секој што ќе погледне на жена со желба, веќе извршил љубоуба со неа во срцејто свое* (Матеј 5, 28). На Гората на Блаженствата Христос ни го дава есхатолошкиот одговор за целта и смислата на под-

вигот на очистувањето на срцето – блажени се чистиѝе ѝо срце, оѝи ѝиѝе ќе Го видатѝ Боѝ (Матеј 5, 8). Затоа што *внатре во вас е Царството Небесно* (Лука 17, 21), и Царот. Но, бдеењето над срцето и неговата чистота се невозможни без умно-срдечната молитва Исусова. Заедно со заповедта, Господ ни ги даде и начинот и средството: *А ѝи, коѝа се молиш, влезе во својатѝа скришна соба [во срцето] и оѝкако ќе ја затвориш вратѝатѝа, ѝомоли Му се на ѝвојоѝ Оѝец, Кој е во ѝајносѝ; и Он, Кој ѝледа ѝајно, ќе ѝе наѝради јавно* (Матеј 6, 6).

Исусовата молитва не е од луѓе воспоставена, туку е востановение Божјо. За неа се говори и во Светото Евангелие. Самиот наш Господ, Богочовекот Исус Христос, ја востановил оваа свештена молитва и заповедал да се молиме со неа. По Тајната Вечера, кога е востановена Тајната на самата Црква, Светата Евхаристија, а пред излегувањето на Голгота заради смрт на Крст за спасението на паднатото човештво, Господ на Своите ученици им ги предал последните заповеди. Во нив на луѓето им ги дарувал и благословот, заповедта и послушанието да се молат со името Негово: *Висѝина, висѝина ви велам: ѝиѝо и да ѝосакатѝе од Оѝецоѝѝ во Мое име, ќе ви даде* (Јован 16, 23). *И ѝиѝо и да ѝосакатѝе од Оѝецоѝѝ во Мое име, ќе ви ѝо направам за да се ѝрослави Оѝецоѝѝ во Синоѝѝ. Ако ѝосакатѝе неѝиѝо во Мое име, Јас ќе ѝо направам* (Јован 14, 13–14). *Досеѝа ниѝиѝо не сѝѝе барале во Мое име; баратѝе и ќе добиеѝе, за да биде радосѝа ваша ѝолна* (Јован 16, 24).

Апостолите ја почитувале и ја исполниле и оваа заповед Христова. Како што гледаме од Делата апостолски, тие со божественото име на Господ Исус Христос веќе чинеле големи чуда: исцелувале неизлечиви болни, воскреснувале мртви, им заповедале на бесовите, изгонувајќи ги од луѓето опседнати со нив. Исполнети со Светиот Дух, без однапред да се подготват, просветлени одговарале, сведочејќи пред судиите пред коишто биле обвинувани. Запрашани и испитувани од Синедрионот *со каква сила и во чие име ѓо најравивѝе ова?*, преку Петар, исполнет со Светиот Дух, го дале одговорот: *Нека ви биде ѝознаѝо на сиѝе вас и на сиоѝ народ израилски, дека во имеѝо на Исус Хрисѝѝос Назареѝоѝ, Коѓо виѝе Го расѝнавѝе, а Коѓо Боѓ Го воскресна од мрѝвиѝе, овој сѝѝоѝ ѝред вас здрав... Зашиѝо, ѝод небоѝо нема друѓо име дадено на луѓеѝо, со кое би можеле да се сѝасиме* (Дела 4, 7; 10-12). Сите овие чуда ги правеле, пред сѝ, откако ја почувствувале чудесната сила на името Исусово во своето срце. А и не може поинаку, бидејќи овие два дара – умно-срдечната молитва и творењето чуда – се неразделно поврзани. Сходно својот личен опит, светиот апостол Павле повикува: *Молеѝе се неѝресѝајно* (1 Сол. 5, 17).

Преданието на Исусовата молитва никогаш не престанало низ вековите, од апостолските времиња до ден-денес. Со Неговото име светите маченици ги претрпувале маките. Со Неговото име Светите отци ја населувале пустината. Од Египетската Пустина и Палестина, преку Мала Азија и Света Гора

во Македонија и на Балканот, сè до Русија, и денес во Америка. Обновата и заживувањето на монашкиот живот и денес, како и секогаш, се темели врз обновената пракса на евхаристискиот и исихастичкиот живот во парохиите и манастирите.

ИЗБОР НА „ПОДОБРИОТ ДЕЛ“

Во она време влезе Исус во едно село; една жена ѝо име Марѝа Го ѝрими во својоѝ дом. А ѝаа имаше сесѝра ѝо име Марија, која седна ѝри нозетѝ Исусови и го слушаше словоѝо Негово.

Марѝа се беше, ѝак, зафайила со многу рабоѝи и, кога засѝана, рече: „Госѝоди, зарем нејкеѝ да знаеш дека сесѝра ми ме остѝави да служам сама? Кажи ѝ да ми ѝомогне“.

А Исус ѝ одговори и рече: „Марѝо, Марѝо, ѝи се жрижиѝи и се ѝирудиѝи за многу рабоѝи. Но само едно е ѝоѝребно. Марија го избра добриоѝ дел, кој нема да ѝ се одземе“ (Лука 10, 38-42).

Како и другпат што сум ви кажувал: Марта го симболизира и отсликува првиот степен на духовниот раст, а тоа, како што знаете, е чистењето на срцето од страстите, т.е. практичниот подвиг; додека пак, Марија го претставува повисокиот степен на духовниот раст – умно-срдечната молитва и просветлувањето на умот, т.е. теоријата или созерцанието. Не напразно се чита ова евангелско четиво секогаш кога Ја славиме Пресвета Богородица, и не напразно се спомнува изборот на ѝодобриоѝ дел, а ќе видиме зошто...

Но, пред да продолжиме со денешната тема, сакам прво да се потсетиме на едно заборавено светоотечко предание: Отците бараат да се почитува и правилото според кое примањето свештенички чинови соодветствува на трите степени на духовен раст. Оној што е на степенот на чистење и истиот го поминува правилно под раководство на духовен отец, може да добие ѓаконски чин. Оној што го достигнал степенот на просветлување на умот и дарот на умно-срдечната молитва може да биде ракоположен за презвитер, а оној што го достигнал степенот на обожение може да биде Епископ. Лесно е забележливо за сите нас, како принесувањето на даровите на олтарот од храмот, односно излегувањето на свештеникот пред олтарот е поврзано со излегувањето на умот пред олтарот на срцето (умно-срдечна молитва) и словесната жртва на човековата личност што Му се принесува на Бог во срцето.

Од погоренапишаното можеме да сфатиме во каква духовна и молитвена состојба се наоѓала Пресвета Богородица престојувајќи во Светињата на светињите од старозаветниот храм, каде што првосвештеникот само еднаш годишно имал право да влезе. Впрочем, ако нашите дела по плодовите се познаваат, тогаш што да речеме за Онаа Која Христос Бог ни Го роди? Мислам дека е подобро да го оставиме свети Григориј Палама за Богородица да зборува:

„Испитувајќи што му е најпотребно на молитвеникот за да беседи со Бог, по кој пат доаѓа мо-

литвата, Богородица го пронаоѓа свештеното тихување – безмолвие на умот, оддалеченост од светот, заборав на сè земно и стремење кон божествените откровенија, избор на *йодобриоӣ дел*. Открива дека ако умот не се расејува кон земните работи, би можел да се оддаде на подобро и повозвишено дејствување, што значи да се сврти кон самиот себе: единственото дејствување преку кое тој би можел да се соедини со Бог“¹.

„...Оние кои така чинат, кои со свештено тихување ги очистиле срцата и на неискажлив начин Му се приближиле на Оној Кој Е над секое чувство и мисла, во себе како во огледало Го гледаат Бог. Тихувањето е, значи, брз и директен патеводител, успешен и соединувачки со Бог, особено за оние кои во сè и потполно го практикуваат.

А што да кажеме за Богородица, Која од детството престојуваше во исихија? Молитвено тихувајќи натприродно, од најраните години, Таа токму затоа – не знаејќи за маж – и ја стекна благодатта да Го роди Богочовекот Христос“².

¹ Saint Gregory Palamas, *The Homilies*, Mount Thabor Publishing, Dalton, PA, 2014, стр. 437–438.

² Истото, стр. 441–443.

УЧИТЕЛКА

Еца, овојпат сакам да сподела со вас некои мои сознанија, доживеани како одредени случувања, кои ги чувствувам како клучни во мојот духовен живот, а се надевам и вам многу ќе ви помогнат. Примете ги како проста исповед (без многу објаснување) и помолете се за мене, бидејќи, иако знаев, многу потфрлив во исполнувањето.

Еднаш, во својата младост, во книгата „Старец Захариј“ (1850 – 1936) го прочитав следното: „Старецот многу се радуваше кога некој од неговите духовни чеда го исполнува молитвеното правило на Богородица, кое се состои од тоа молитвата 'Богородице Дево' да се кажува секој ден по сто и педесет пати. Мајката Божја Самата го има устроено ова правило, но луѓето уште одамна го пренебрегнале, пренебрегнувајќи го така и послушанието кон Богородица Патеводителката, нашата Радост“. Го доживеав прочитаното како за мене да се однесуваше и со голема радост го прифатив.

Уште велел: „Ништо не започнувајте, чеда мои, без благослов од Царицата Небесна. А кога ќе го завршите делото за кое сте барале благослов, заблагодарете Ы се на Неа, брзата Помошничка во

сите добри дела“. Рековме дека секој Божји дар само преку Неа го добиваме. Оттаму и молитвата: „Господи Исусе Христе, заради Богородица, помилуј нè!“

Во истата книга го прочитав и ова: „Свети Серафим Саровски (1759 – 1833), исто така, на своите духовни чеда им го препорачуваше ова правило. На монахињите од Дивеевскиот манастир им советуваше, секојдневно, шетајќи околу ѕидот на манастирот, да ја изговараат молитвата ‘Богородице Дево’ сто и педесет пати. Во ќелијата на овој светител е пронајдена необична книгичка со опис на чудата што им се случувале на луѓето кои го исполнувале ова молитвено правило“. Точно, прво се чуда, а потоа секојдневна реалност. Се запишуваат единствено за да се поттикнат верата и подвигот на другите.

Следниот извадок од свети Григориј Палама објаснува од каде произлегува ваквиот однос, посебно на нас, монасите, кон Богородица Марија: Пресветата Дева, престојувајќи во храмот, „се ослободи од сите тварни окови и ги отфрли сите врски, истовремено воздигнувајќи се над сожалувањето кон сопственото тело и собирајќи го умот во сосредоточеност кон него самиот, со внимание и во непрестајна божествена молитва. И преку неа [молитвата], Таа целата Своја стана и се воздигна над разнородното мноштво помисли, воспостави нов и неискажлив пат кон Небото, кој јас ќе го наречам *молчание на умо̄и*. И предавајќи го Својот ум на ова молчание, ја наткрили сета твар, и по-

добро од Мојсеј ја виде славата Божја, и беше посветена во божествената благодат, која никако не е подложна на силата на чувствата, туку претставува прекрасно и свештено созерцание, својствено за непорочните души и умови. Бидејќи причесна на ова созерцание, Пречистата – како што пеат црковните химни – стана светлоносен облак на навистина живата вода, зора на таинствениот ден и огнена кочија на Логосот“.

Би го подвлекол само следното: „се ослободи од сите тварни окови и ги отфрли сите (земни) врски... и воспостави нов и неискажлив пат кон Небото“. Во неколку зборови е собрано сето она што постојано ви го говорам за восогласувањето на начинот на нашиот подвиг со степенот на духовниот раст на кој се наоѓаме, односно за екстремното туѓинување од првиот степен до добивањето на дарот на умно-срдечната молитва. Ниту ќе имаме, ниту пак, сакаме подобар образец и учителка за собран и внимателен живот на внатрешниот човек од Пречистата Богородица Марија.

Но како сето ова го знае свети Григориј Палама? Секако, само од личен опит. Прочитајте го неговото житие, од кое сега ќе ви претставам еден мал исечок:

„Еден ден, на Света Гора, кога Григориј беше задлабочен во молитвата кон Бог, одненадеж пред него застана светлозрачен и благолик маж, свети Јован Богослов, и умилно гледајќи кон него, го праша: ’Зошто ти, молејќи Му се на Бог, секојпат постојано повторуваш: просветли ја мојата тем-

нина, просветли ја мојата темнина?’ Григориј одговори: ’Што друго би барал освен тоа: да се просветлам и да познаам како да ја творам Светата волја Негова?’ Тогаш светиот Евангелист му рече: ’По волјата на Владетелката на сите, Богородица, отсега јас ќе бидам со тебе неотстапно‘“.

Колку убаво: „По волјата на Владетелката на сите, Богородица...“ Гледате, деца, како Таа – нашата Учителка, внимава на трудот на оние кои го следат патот што им го покажала и како ги поткрепува?

Еве и уште нешто од мојот мал опит, собран во Нејзината Школа, што секој од вас може веднаш да го присвои и во пракса да го вкуси, без никакви посебни подготовки:

Кога даваме (кога Му се принесуваме) преку молитвата на Бог без да бараме, тогаш молитвата ни е собрана, а кога бараме од Бог нешто, тогаш нашиот ум се расејува.

Кога молитвата не е цел самата по себе (се мисли на постојаното повторување на името Христово), туку цел е заедницата со Бог, тогаш молитвата се кажува во дух на покајание; и обратно.

Кога во молитвата Го бараме само Бог, тогаш срцето се отвора и умот влегува во него, а кога го бараме отворањето на срцето, тогаш тоа се затвора.

Ајде повторно и оваа година – како во годините наназад, на Нејзиниот ден, да го обновиме нашиот подвиг – молитвеното правило „Богородице Дево...“ Оваа молитва, за нас, ослабените, е пос-

ледна брана пред злото што навира од сите страни; и на личен план и на план на заедницата. Но, овојпат, не без плач и солзи – без оглед на тоа дали на нив се самопринудуваме или ни доаѓаат од благодатта. Не без покајание, пред Неа.

ПОКРОВ

Ко сакаме да го сфатиме значењето на славењето на благиот ден Покров на Пресвета Богородица, мислам дека најдобро ќе ни помогне размислувањето и потсетувањето околу значењето на Господовите зборови: *Јас дојдов болниџе и џрешниџе да џи сџасам, а не здравиџе и џраведниџе*¹. Го знаете одговорот: Богочовекот Исус Христос дојде да ги спаси оние што мислат за себе дека се болни и грешни, а не оние што мислат за себе дека се здрави и праведни.

Вистински, пак, болни и грешни можат да се доживеат себеси само оние кои се подвизуваат, и тоа не како било, туку само оние кои начинот на својот живот и подвиг го имаат восогласено со степенот на духовниот развој на кој се наоѓаат. Значи, не е доволно само да мислиме за себеси дека сме духовно болни и грешни – тоа е лажно смирение и вистинска прелест. Вистинска мисла и чувство за грешност може да произлезе само од реален и правилен подвиг. На пример: велиш дека си грешен и се надеваш на покровот од Пресвета

¹ Види: Матеј 9, 12-13; Марко 2, 17; Лука 5, 31-32.

Богородица. Добро, ќе те прашам: Ја кажуваш молитвата „Богородице Дево“ сто и педесет пати дневно? Ако твојот одговор е „не“, знам дека и твојот подвиг е млак. Да беше топол, ќе го видеше своето несовершенство во однос на исполнувањето на Христовите заповеди и едноставно ќе заплачеше пред Богородица. Тоа е покров.

Кога веќе ви говорам, да ве потсетам уште нешто: знаете дека сум ви забранил причестување со Телото и Крвта Христови доколку направите нешто непримерно за духовниот живот преку кој сте се посветиле или ако не сторите нешто што е потребно за ваш духовен развој. Секако, тоа не сум го направил за да ве казнувам, туку за да го освестам во вас фактот дека тие чинења или нечинења, самите по себе, ве одделуваат од светата Заедница, така што дури ни јас самиот не можам да ве ослободам од обврската што ја имате – значи останувате непричестени. Потоа немојте да се чудите на последиците; а плодовите на Светиот Дух ви се познати².

Секако, за вистинскиот послушник и подвижник доста е само словото на неговиот отец – Отец. За него свети Јован Лествичник вели: „Оној што наполно се одрекол од самоволието, дури и во нешта што му изгледаат добри, духовни и богоугодни, стасал на целта уште пред да зачекори“³. Нитката на исполнување на волјата Божја кај децата Божји се протега низ сите степени од ду-

² Види: Гал. 5, 22–23.

³ Свети Јован Лествичник, *Лесџивица*, Београд, 1963, стр. 33.

ховниот развој, иако на различен начин се пројавува. Вистинските деца Божји секогаш ја следат волјата на својот Небесен Отец, без оглед на тоа што таа секогаш води на Голгота и Крст. Нормално, Крстот Христов нема никаква врска, дури е сосем спротивен на славата, богатството и сладостите од овој свет. Ова нешто, демек, требаше да нè исплаши?

ПЛОДОНОСНА ДЕВСТВЕНОСТ

*Што да Ти ѿпринесеме, Христѣ,
за ѿоа што заради нас
како човек се јави на земјава?
Секое Твое создание Ти ѿпринесува благодарѣње:
анѣлиѣ – ѿсна; небесаѣа – звезда;
мудрециѣ – дарови; ѿасѣириѣ – радоста своја;
земјаѣа – ѿешѣера; ѿусѣинаѣа – јасли;
а ние – Мајкаѣа Дева...*

Не замисли, деца, оваа стихира од Вечерната служба за Рождеството Христово и ми беше повод да ги напишам редовите што следат. Барам голема прошка и од Бог и од вас што воопшто се осмелувам да пишувам на тема Богородица; знаете дека ми е полесно да пишувам за што било друго. За некои работи, едноставно, треба достоинство – како реално и континуирано покајание. Но, таква е учителската служба – нож со две острици: човек бланко потпишува дека ја прифаќа пресудата за себе, согласно критериумите што ги проповеда.

Ние, целото човештво, во личноста на Пресвета Богородица и Секогашдева Марија Му го принесуваме на Бог нашиот највреден дар. Таа за нас

е сè што имаме, односно ние и ништо немаме освен Неа. Претходната реченица ќе ја оставам секој од нас да ја размисли и да си ја доживее на свој личен начин, во зависност од односот со Неа. Што се однесува до мене, ќе звучи малку соблазнително без толкување, ама ќе го речам: мене ништо и не ми треба освен Неа...

Што е теолошка и практична последица од фактот дека ние, целото човештво, во личноста на Пресвета Богородица и Секогашдева Марија Му го принесуваме на Бог нашиот највреден дар? Богословска и аскетско-исихастичка последица од тој факт е дека ние, сепак, не се спасуваме безлично, како цело човештво или како цела човечка природа, туку лично-соборно, како единствени и неповторливи личности во Црквата на Богородица и на сите Свети: предавајќи, односно принесувајќи се, евхаристиски, самите себе, еден со друг и целиот наш живот на Христос Богочовекот, во благодатта на Светиот Дух.

Се поставува прашањето: што е тоа што ние како личности, конкретно, подобно на Богородица и Секогашдева Марија, треба да Му го принесеме на Бог за да имаме надеж дека нашиот принос може да биде примен од Него? Не дека Бог нема да го прими нашиот принос; но, зошто велам, за да имаме надеж дека може да биде примен? Поради непреминливиот, од наша страна, онтолошки јаз што постои помеѓу Создателот и созданието, што само Божјата љубов може да го премине. Значи, тоа што ние треба да Му го принесеме на

Бог, подобно на Богородица, за да може Христос да се роди во нашето срце е девственоста на нашите души, и тела. Согласно погорекажаното, Он се раѓа во нас кога сака и затоа што сака, а не просто поради нашата девственост. Затоа, Неговото раѓање во нашите срца е дар, а не заслуга – дар пројавен конкретно и недвосмислено како аскетска умно-срдечна молитва.

Самиот дар на аскетска умно-срдечна молитва е сведоштво дека нашата душа, и нашето тело, се во одреден степен девствени, целомудрени. Формулацијата *огреден сѝеѝен на девсѝivenessѝ* значи дека срцето е доволно очистено и ослободено од страстите, а со тоа и ние од пресудното влијание на демоните во нашиот живот. Јасно ви е дека ви зборувам за вториот степен од духовниот раст – *ѝросвейѝлување на умоѝ*.

Девствен ум има човек кој енергијата на својот ум молитвено ја соединил со суштината на својот ум, која се наоѓа во неговото срце. Бидејќи ова соединување е дејство на благодатта Божја и молитвено-аскетски се случува внатре во неа – во срцето, девствен ум во соодветна смисла е исто што и просветлен ум. Доколку ова соединување е постојано благодатно, а не времено аскетско, тогаш девствен ум е исто што и обожен ум. Обожењето е ум од Духот воведен во сета вистина¹. Затоа, во библиско-антрополошка смисла, поклопувањето во дух и во вистина значи себепринесу-

¹ Види: Јован 16, 13.

вање со девствен, целомудрен ум.

Следствено, само за оној што има исцелен, обожен ум, можеме да говориме дека е вистински целомудрен и девствен, и дека вистински љуби, во една човечки достапна димензија на овие поими, во овој свет и век. Само оној што вистински љуби ја има љубовта како непогрешлив ориентир во својот живот. Ние другите треба да се раководиме според трите ориентири што претходно ги посочив, за да не се испомеша: аскетското со благодатното, душевното со духовното, еросот со пријателството и вистинската љубов – оти тогаш многу ќе лутаме по беспака.

А сега, да се приземјиме малку; сепак, нашата душевна, и телесна, девственост е редовен услов за пројава на благодатта на Крштението во нашето срце и за дарот на аскетската умно-срдечна молитва. Сме го добиле ли тој дар, имаме сведоштво од Горе дека во соодветна мера сме девствени, макар и да сме ја изгубиле некогаш девственоста – телесно. И обратно, го немаме ли тој дар, немаме сведоштво од Горе дека сме девствени, макар и да сме ја сочувале девственоста – телесно.

Гледате, деца, колку е голем дарот Божји на покајанието: тој од развратници прави девственици и од разбојници прави жители на Рајот. Но, покајанието е многу конкретен подвиг; тоа е восогласување на начинот на нашиот живот и подвиг со степенот на духовниот раст на кој се наоѓаме. Колку и да се труди некој философски и практично да го избегне ова восогласување кое пос-

тојано го повторувам, тој сепак, на крајот, ако не се покае, ќе се судри со суровата реалност на отсуството на стекнатите Божји дарови во својот живот; а животот полека поминува. Деца, нека не ве лаже демонот, едно е вроден дар Божји или талант, а друго е стекнат (или усвоен) дар Божји – како што е, на пример, девственоста. Со првото најчесто го храниме нашето тровидно самољубие, а со второто се надсидува Црквата Божја.

Девственоста е знак на благодатно восиноување. Оној чиј Татко е Бог, нему Мајка му е Богородица, животот во духовната младост му е игра; демоните му се играчки, а вештината и опитот во справувањето со нив му помагаат да расте и созрева. Но, еден ден играта престанува, играчките не се веќе интересни и зрелиот човек ја презема одговорноста на борбата за спасението на сите луѓе. Тогаш лично-литургиската молитва се претвора во безнадежно-надежен, нем, плачовен крик за простување и разрешување на гревовите и прегрешенијата на секој еден човек, што само преку Богородица, од Христос Бог го просиме. И, едноставно знаеш дека ако молитвата не го опфати целото човештво, ништо не ти вреди. Но, кој денес би се осмелил за сите свои ближни, како некогаш светиот апостол Павле, вака да каже: *Ви зборувам висштина во имејо на Христос, не лажам – јшоа го сведочи мојата совесит̄ преку Свешиоит̄ Дух, дека ми е многу жал и срцејо ме боли јоситојано; ошитојовеќе би сакал јас да бидам одвоен од Христос за браќата свои, моите сродници, јо јлоит̄, кои се*

Израилци, на кои и им припаѓа восиновувањето и славаа, и заветите и Законот, и службаа кон Бог и векувањата; нивни се и оциите, од нив пошло е и Христос, Кој е Бог над сите, благословен во веки. Амин! (Рим. 9, 1-5).

Сега ни останува да поставиме нов почеток на покајание влегувајќи во целосрдечно послушание кон нашиот духовен отец, трудејќи се да Му принесеме на Бог нерасеана, чиста молитва. Расеаната молитва е блуд на умот, а чистата молитва е девственост на умот. А Марија Богородица е љубов – апсолутно остварена љубов во апсолутна девственост. Сите Нејзини чеда плачат кога само Името ќе се спомне.

Пресвета Богородице, спаси нè!

ХРИСТИЈАНСКАТА ДУША ТРЕБА ДА БИДЕ КАКО БОГОРОДИЦА

Како што Богородица престојуваше во Светињата на светињите, во Ерусалимскиот храм, пред Христовото воплотување, така нашата душа со послушност кон Бог треба да престојува во чиста молитва, пред да го добие дарот на откровение на местото на срцето. Девствената молитва е услов за пројавување на божествената благодат во срцето и за добивање на дарот на умно-срдечната молитва. Тоа е Рождество во душата. Потоа следи наше служење на Христос во светот и при крај страдавање со Него. Но она што следи, следи само после првото, не и без него. Крајот е Успение или, подобро, Воскресение од мртвите пред сеопштото воскресение. Иако последново може да не е јасно, но првото, мислам, дека е и повеќе од јасно.

Пресвета Богородице, спаси нè!

И НИКАКО ПОИНАКУ...

*И штио и да посакаѝе од Оѝецоѝи
во Мое име, ќе ви ѝо наѝравам,
за да се ѝпрослави Оѝецоѝи во Синоѝи.
(Јован 14, 13)*

Богочовекот Исус Христос воспоставува, за нас, духовно правило да бараме од некогашно нешто душеполезно во име на некој што неизмерно му значи. Нема ли Он Самиот прв да го почитува? Затоа, што и да посакаме од Него во име на Неговата Мајка, ќе ни исполни, за да се прослави и Мајката во Синот. И така секој Божји дар преку Неа го добиваме. Што мислите, како Григориј Палама станал свет отец на Црквата? Кому тој посветено му се молел: „Просветли ја мојата темнина?“ Убава можност имаме деновиве да ја преиспитаеме точноста на Нејзината позиција во нашиот духовен живот.

Господи Исусе Христе, преку Богородица, помилуј нè. И никако поинаку...

КРАЈ,
АМА НЕДОСТИЖЕН

Оние што никогаш не биле правилно духовно раководени и што не го поминале патот на очистување на срцето од страстите до просветлување на умот, како и оние што како такви не ни можеле да станат вистински духовни отци – кои други раководат по веќе поминатиот и познат пат, таквите, велем, најчесто се соблазнуваат од односот духовен отец – духовно чедо, иако го немаат опитот да го разликуваат вистинскиот од искривениот однос. Некои од нив просто се соблазнуваат од самото постоење на односот духовен отец – духовно чедо и го сметаат за идолопоклонство. Како што спомнав, не велем дека во тој однос не може да се провлече и некаков вид неосвестено идолопоклонство, но треба да имаме, ако не опитен, барем некаков теоретски критериум за препознавање на неправилниот (искривен) однос.

Како, во погореспомнатиот случај, се манифестира неосвестеното идолопоклонство? Секогаш кога некаков духовен отец проповеда и предлага некакво послушание без перспектива и крај, и се-

когаш кога некој од нас ќе влезе во такво послушание, треба да знаеме дека се случува неосвестено идолопоклонство. Од неправилниот однос што притоа се гради, секој може да се соблазни. Вистинското послушание кон духовниот отец секогаш има перспектива и јасен крај. Перспективата е вториот степен од духовниот раст – *просветлувањето на умови*, а крајот е Божјиот дар на умно-срдечната молитва. Тој свештен момент е главниот пресврт во нашиот личен духовен подвиг. Тоа е православен духовен живот: *Скајо сие илајени, не сџанувајше робови на луѓе* (1 Кор. 7, 23).

Послушноста кон Бог, преку човек, престанува на вториот степен од духовниот развој, но едностраната послушност кон Самиот Бог никогаш нема крај, во овој век. Додуша, има крај, ама за нас недостижен – Богородица. Тоа е оној момент на пресврт во свештената историја кога Бог „не може“ да не го послуша човекот. Некој рекол за Неа дека била толку прекрасна што кога тој не би Го познавал Бог, би мислел дека Богородица и Секогашдева Марија е Бог. Како дете, и јас слично ја доживував тајната на мојата вера, но сега би рекол: навистина, Таа не е Бог, ама е Богородица... Таа е копнежот на предвечниот Светотроичен Совет. Таа е смислата на сè создадено. Таа е личен примател и исполнување на полнотата на Љубовта Божја. Оттука па натаму, што да каже обичен човек за Неа, и тоа многу грешен. Духот Сам повикува од срцето: „Пресвета Богородице, спаси нè...“

СВЕТЛИНА ВО ТЕМНИНАТА

Како да знаеме од кои причини се случува темнината што понекогаш ја доживуваме и низ која поминуваме внатре во нас? Најпрвин, накратко, што е светлина, а што темнина, од православен духовен аспект? Светлината е присуство, а темнината е отсуство на Божјата благодат во нас.

Сега, да се вратиме на првото прашање. Ако прво нè опфатат демонски помисли, а потоа ни се случи темнина, тоа е знак дека Божјата благодат на некој начин се повлекла од нас поради нашето прифаќање на демонските помисли, поради нашиот грев.

Ако, пак, прво дојде темнината, а потоа ни се случи напад од демонски помисли, тоа е знак дека Божјата благодат само се сокрила од нас заради наше духовно напредување и растење.

Познато ни е, и од учењето на Светите отци на Црквата, дека само во овој случај – кога Бог ја крие Својата енергија (благодат) од нас, нам ни се овозможуваат услови за духовно растење, доколку притоа се подвижуваме. Додека, пак, кога Неговата енергија е присутна во нас, тоа се случува заради наш одмор, утеха и овестување на поминатиот подвиг – знаење.

Трагично е ние, како православни христијани, да се одрекуваме од Божјата благодат, преку чинење грев, и со тоа да Ѓ го отежнуваме пристапот за помош на Онаа Која најмногу се труди и жалости за нашето спасение – нашата вистинска Мајка, Пресвета Богородица и Секогашдева Марија. Пресвета Богородице, прости ми.

ОБОЖУВАЊЕ ПЕПЕЛ

На едно место прочитав дека традицијата, односно за нас во Црквата Христова – Светото Предание, не е обожување на пепелта, туку е пренесување на огнот. Кога ќе се потсетиме на ова и на зборовите на Богочовекот Христос, Кој вели: *Јас дојдов да фрлам оган на земјата и колку би сакал да се беше веќе разгорел* (Лука 12, 49), тогаш, знаејќи дека тоа е и целта на нашиот христијански живот, беседата сама извира од преполнетото срце.

За каков оган ни говори и копнее Христос, кој требаше да се беше веќе разгорел? Богочовекот ни говори за полнотата на благодатта што ја приаме во нашето духовно срце преку совршената Тајна на Светото Крштење. Таа Божествена не-создадена енергија или благодат на Светиот Дух е огнот што најпрвин требаше да ја изгори нечистотијата на нашето срце, а потоа требаше не-двојбено, за нас, да се пројави од нашето доволно очистено срце и преку умно-срдечната молитва да го преобрази целото наше битие. Зарем секој од нас не ја чувствува потребата од оваа пројава на Божествената благодат во себе и зарем не копнее по неа подобно на Богочовекот Христос – да им ја пренесе на сите?

Овој оган на очистителната благодат Божја, прво, невидливо ги гори и преобразува грубите страсти на нашето срце – кога во послушание кон духовен отец се принудуваме себеси да ги исполнуваме Божјите заповеди и притоа целите гориме; истиот тој оган, сега, како просветлувачка благодат, ги гори и преобразува и суптилните страсти од суштината на нашето срце, преку аскетската умно-срдечна молитва, и полека ги просветлува нашиот ум и разум – додека нашето срце тивко гори; и истиот тој оган, но сега, како обожителна благодат, кој веќе не нè гори, го гледаме како несоздадена Божествена светлина при грабнувањето на умот за време на непрестајната благодатна умно-срдечна молитва.

За човек да може да го покажува овој пат на преобразување, односно на очистување, просветлување и боговподобување, мора и самиот да поминал по него, надминувајќи ги сите неверојатни замки и препреки (несфатливи и соблазнителни за неопитниот) што на него ги среќава. Има една мудрост што во само една реченица го опфаќа сето погоре напишано: сакаш да светлиш – тогаш гори. Ете, за овој оган и за овој начин на негово предавање ни говори Господ во погоренаведените Негови зборови.

А ние што правиме? Ние обожуваме пепел, односно го обожуваме (правиме идол од) сето она што Богочовекот Христос во Својот (или Очевиот) Домострој на спасението го исполни и го укина заради нас и наше спасение. Он целиот свет го направи храм Божји и секое место олтар Божји,

а ние повторно ги обожуваме ракотворните храмови; Он секој човек го восинови и го направи Царски (или Свој) свештеник, а ние повторно го обожуваме надворешното свештенство; Он ни ја предаде суштината на верата – љубовта кон секој човек (па дури и непријател), а ние повторно ја обожуваме формата – разните Канони и правила, со кои газиме по таа љубов. Он дојде да нè ослободи од ропството на овој свет, но нам посигурно ни изгледа обожувањето на своите страсти – за човечка слава и власт, за богатства и имоти, и за телесни наслади, и на демоните поврзани со нив, односно заробеноста од овој свет. Идол е сето она на кое му даваме предност пред љубовта кон Бог и љубовта кон секој човек. Идолот е пепел што го обожуваме.

Но, речено е: *Свей̄о̄ӣ ѝ̄о̄минува и ѝ̄охо̄ӣӣе не̄гови, а оној ш̄ӣо̄ ја извр̄шува вол̄ја̄ӣа Бож̄ја, ос̄ӣанува довека* (1 Јов. 2, 17). Затоа, немојте да ја обожувате пепелта, односно овој минлив свет и своите страсти како идоли што ве држат во ропство на темнината, туку разгорувајте го Божествениот оган во себе како несоздадена светлина и пренесувајте им го најпрво на ближните со вашето присуство и со вашето слово во сила. Но, пред сè, да Ја замолиме Пресветата Владичица наша Богородица, преку Која и ја добиваме оваа несоздадена светлина: „Мајко, просветли ја мојата темнина...!“ Нема поедноставна работа од тоа – да Ја замолиш Мајка си да ти даде нешто и Таа да ти го даде. Особено ако Мајка ти ја има полнотата на секое добро – ако е како Бог. И ако си Ја сакаш...

ДА ПОРАСНЕМЕ БАРЕМ ДО СТАРИОТ ЗАВЕТ

Вите треба да запаметиме: Светиња со меч не се брани! Без оглед на тоа кој така направил, кој така рекол, кој тоа теолошки го брани, кој тоа го пренесува и кој тоа го застапува – ако сакате да сте барем малку од малку православни. Зарем Богочовекот Христос не е нашата најголема Светиња? Зарем нема да ја послушаеме Неговата заповед и зарем нема да го следиме Неговиот пример?¹

Под меч се подразбира сè она што е карактеристика и за периодот пред Стариот Завет: сто очи за едно око и сто вилици за еден заб. Односно, сè она што ние денес како христијани си го правиме едни на други како религиозни психопати и социопати, без трошка срам и страв Божји, да не речам – без грам вера. Сепак, нели, Стариот Завет постави и некоја мерка: *око за око, заб за заб*². Би ги замолил сите, ако може, да пораснеме барем до Стариот Завет, како добра основа за да се запознаеме и со Новиот. (Не ми се верува дека дојде ден да треба и вакво нешто да напишам.)

¹ Види: Јован 18, 10–11; Матеј 26, 51–54; Лука 22, 50–51.

² 3 Мој. 24, 20.

Уште реков дека после брзоплетото христијанизирање (со непочитување на правилата за подготовка за Крштение, подготовка којашто дотогаш траела три години), и откако христијанството станало помодарство во Империјата, ширум се отворија вратите за христијаните само по име (номиналните христијани) да се поистоветуваат со минливите форми на општественото организирање од овој свет (прво со државата, подоцна со нацијата, а денес со партијата итн.), кои немаат ама баш никаква врска со Царството Небесно. И не само што немаат, туку се и очигледна пречка за влез во Царството Небесно, и пречка да се сфати и пренесе неговата идеја и порака.

Единствена светла појава, после разводнувањето на првобитното христијанство, остана монаштвото, кое сепак, успеа да го задржи маченичкиот етос на првата Црква и да го пренесува и шири меѓу верниот народ низ вековите до денес. Маченички етос не само како одбивање да се поистоветат со минливите форми од овој свет (па макар биле тие и религиозни), туку и како аскетско-исихастички подвиг за влез во Царството Божјо, кое е внатре во нас, уште во овој живот, како и негово сведоштво и Предание.

И уште реков дека поради неправилен душевен живот, наместо да ги искачуваме степените од природниот начин на духовниот живот: очистување на срцето од страстите, просветлување на умот и боговподобување, постои голема опасност – посебно кај оние што се на раководни места

во Црквата, да се симнат по степените на противприродниот начин на живот: религиозна невроза, религиозно растројство на личноста (психопати или социопати) и религиозна психоза или демонизираност.

Но, ако Богочовекот Христос, односно тоа што ни е најсвето, не се брани со меч – напротив, се губи, како треба да Го браниме? Христос се брани со светост, односно со љубов, и Христос се брани однатре, од Црквата. Христос се брани со заемно личносно проземање – ние слободно влегуваме во Христос и Христос слободно нè прозема и влегува во нас – постепено преобразувајќи нè. Христос конечно се одбранува кога станува неразделив од нас – живот на нашето срце, но и ние неразделив соборен дел од Него, и кога Христос лично Го сведочиме со нашиот живот; а ако Он така сака, и бескрајно повеќе со нашата смрт и по неа.

Богочовекот Христос е нашиот вечен живот и нашето восиновување од Отецот; Тој е Син Божји и икона на Отецот³; Тој е Вистина за сите иста (не како нашите човечки вистини, кои некаде важат, а некаде не важат, и кои некаде смееш, а некаде не смееш да ги кажеш); Тој е и Глава на Црквата, која е Телото Негово; Црквата е и тело на Богородица Марија, како што е и Тој Нејзин Син или Син Човечки; Тој е и Светото Предание; Тој ни е сè што преку Светиот Дух Господ добиваме по Неговото Воскресение; Тој ни е единствениот Дар на нашиот Отец Небесен, од Светиот Дух и Марија Дева.

³ Види: Кол. 1, 15.

Да погледнеме сега, за момент, со духовното око, во Стариот Завет и да го видиме тригодишното девојче како чекори кон Светињата на светињите од старозаветниот храм и како влегува внатре. Да погледнеме и да видиме како малата Марија го посветува Својот живот за да ни ја покаже вистинската Светиња, а како старозаветната станува сенка во Нејзиното присуство. Да видиме како Пречистата Дева девет години во осама се подготвува преку умно-срдечната молитва (според великиот Григориј Палама) да Го прими во Себе Единородниот Син Божји. Да видиме како времето се исполнува и како Тој бара дозвола да се воплоти во Неа и како Таа слободно и љубовно Го прифаќа. И на крај, да видиме како Богородица и Приснодева Марија станува Вечнонова и Единствена Светиња на светињите – Ширшаја Небес⁴.

Пресвета Богородице...!

⁴ Црк. Ширшаја Небесъ – Поширока од Небесата.

ВОВЕДЕНСКИ РАЗМИСЛУВАЊА

Премногу размислуваме во категоријата Бог – човек, наместо во категоријата личностни односи. Религиозниот човек размислува во рамките на првата категорија, а црковниот човек размислува и дејствува во откровението на втората категорија.

Догматиката е многу јасна: обожението на човековата природа во Синот Божји – Богочовекот Исус Христос, е основа на обожението на секој човек кој тоа го сака, во Црквата како Тело Негово – со учество во нејзините Свети Тајни и Добродетели. Иако велíme дека во процесот на преобразението и обожението нашата и Божјата природа заемно се проникнуваат, ние сепак, знаеме дека проникнувањето бива од страна на Бог, Кој со Своите несоздадени енергии (благодат) ја проникнува и обожува човечката природа. Затоа Бог е единствениот наш Спасител и никој друг. Човек не може да спаси човек.

Во Догматиката нема ништо нејасно. Проблемот е во нејзиното разбирање на различен начин. Некој ја чита со затемнет ум (неверниот), некој со помисла дека има просветлен ум – иако нема

умно-срдечна молитва (опрелестениот), некој со ум чија енергија е доволно очистена (оној што правилно го чисти срцето од страстите, во послушание), некој со доволно просветлена суштина и енергија на умот (просветлениот, кој е носител на дарот на аскетската умно-срдечна молитва), а некој со својот обожен ум.

Значи, нема никаков проблем во Догматиката на Црквата. Проблем е што луѓето заглавуваат во неправилното разбирање и во неправилниот подвиг да ја надминат поделбата меѓу Несоздаденото и создаденото, и тука остануваат заглавени. Не сфаќаат дека таа поделба е надмината со воплотувањето на Синот Божји и дека ние ја добиваме на дар преку правилниот подвиг во кој се случува нов личносен однос и дијалог помеѓу Бог и човекот, кој воопшто не е едностран - и човекот Го слуша Бог, но и Бог го слуша човекот. Секако, за ова да се сфати треба да се има жив опит од вистински личносен однос и со Бог и со ближниот.

Од воплотувањето на Синот Божји од Светиот Дух и Дева Марија па натаму, нашиот однос со Бог не го дефинира тоа што Тој е несоздаден Бог, а ние создадени луѓе, туку го дефинира фактот дека Тој е нашиот Небесен Отец, а ние сме Негови чеда и браќа на Богочовекот Христос - по благодат. Така и односот помеѓу Христос и Богородица не го дефинира тоа што Тој е Бог, а Таа човек, туку тоа што Таа е Негова Мајка, а Тој Нејзин Син. Христос може да биде стопати Бог, а Марија може да е стопати обичен човек, и тоа

сега нам веќе не ни е битно. Но, суштински ни е битно што Таа Му е Мајка, а Христос Нејзин Син, и што ние сме Негови браќа и Нејзини чеда по благодат; како и фактот што Мајката се почитува и слуша исто колку и Отецот.

Затоа, кога велíme „Пресвета Богородице, спаси нè“, ние не мислиме дека Таа нè спасува од Себе, поради Нејзината совршено обожена природа или затоа што Таа е некаква божица, туку поради Нејзината позиција – како Божја Мајка, Која има Син што Ё е послушен; поради Нејзиниот однос кон Бог и поради односот на Бог кон Неа.

Но, зошто дури и во ваква беседа ја спомнувам умно-срдечната молитва? Зашто ако ја имавме, ќе знаевме дека таа е Нејзино откровение и дар – кој од Неа се измолува, а тајната на новите личносни односи, која ја надминува поделбата меѓу Несоздаденото и создаденото, ќе ни беше јасно откриена.

Пресвета Богородице, спаси нè!

Пресвета Богородице,
спаси нè!

ПОТСЕТУВАЊЕ НА
ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦА И
СЕКОГАШДЕВА МАРИЈА

Бог е совршен, и како совршен, сè што прави – прави совршено. Кога Бог го направи човекот, всушност, направи бог – иако не по природа. Го направи богочовек, кој треба да стане син Божји – по благодат, односно му постави цел: од лик Божји да порасне до подобие Божјо, што значи да стане обожена личност која се удостојува со рамноправно учество во предвечниот Божествен совет на трите Личности – Отецот и Синот и Светиот Дух. Ако некому не му е јасно за што говориме, нека се потсети само на Пресвета Богородица и Секогашдева Марија.

Бог го направи човекот глава на сè создано – и духовно и материјално. Тоа што нам, денес, едно создание Божјо ни изгледа понесовршено или повредно од некое друго, или дури ништожно во однос на некое друго создание, е само наш проблем – на соодветна отпаднатост од несозданиот Бог; на отпаднатост од совршената хармонична целина на создаденото – на буквално пресоздаденото преку Очевиот Домострој на

спасението во Светиот Дух, чија Глава е сега воплотениот Син Божји – Богочовекот Исус Христос.

Човекот е создаден бог со самото тоа што на Бог може да му каже „не“. Но, едно е на Бог да Му кажеш „не“ од позиција на паднатост и гревовност, а друго е на Бог да Му кажеш „не“ од позиција на син Божји по благодат. Преку првото човекот постепено се демонизира, а преку второто покажува дека се реализирал. А Бог е љубов и подеднакво го љуби и првиот и вториот, само што вториот возвратил на Неговата љубов и изградил личен однос со Него. Личносниот однос ја прави разликата меѓу нас, а не Божјата љубов.

Почнав да пишувам за светиот отец наш Јован Лествичник и како вон себе се фатив за крајот на неговата „Лествица“, но светителот смирено нè повикува на нејзиниот почеток: „Оној што наполно се одрекол од самоволието, дури и во нешта што му изгледаат добри, духовни и богоугодни, стасал на целта уште пред да зачекори“¹. Гледате, почетокот е, сепак, во послушанието – во ставањето на умот во процес на исцеление. А почетната цел е да поминеме од противприроден во природен начин на постоење, од демоноопседнатост во почетна позиција на восиновено дете Божјо во Црквата – другото е лесно.

¹ Свети Јован Лествичник, *Лествица*, Београд, 1963, стр. 33.

БОГ ВО ПОСЛУШАНИЕ

Како да се избегне замката нашиот разум да стане компатибилен со демонскиот разум? Ќе ја избегнеме со тоа што ќе се трудиме, колку повеќе можеме, да ја користиме примарната функција на умот, а практично тоа би значело – постојано да се трудиме да бидеме во заедница со Бог преку послушание и молитва. Зошто го ставивме послушанието, односно ставањето на паднатиот ум во процес на исцеление пред молитвата? Зашто пред да влеземе во природен начин на живот и постоење, а тоа ни го овозможува само послушанието, секој подвиг во Црквата би бил бесплоден.

Уште поконкретно, тоа значи дека при секоја забелешка, опомена или карање од страна на духовниот отец (или од страна на ближниот) нашиот прв и единствен одговор секогаш треба да биде зборот „прости“. Објаснување даваме само ако духовниот отец (ближниот) нè праша. Секое објаснување без прашање е, всушност, речиси секогаш самооправдување. Само на овој начин ќе ги згизиме своето демонско самољубие и демонска гордост. Природно, вака „притегнати“, нема каде да

бараме утеха освен во Бог, па ќе се вратиме кон молитвата и покајанието – како севкупен процес на самопроверување според петте контролни точки¹. Паралелни односи (со други браќа и сестри) се уште полоша појава наспроти самооправдувањето пред духовниот отец.

Духовниот отец, и да сака, не може и не би требало да им помага на луѓето што бараат помош од него (освен молитвено и со некоја основна материјална помош) сè додека тие не влезат во целосрдечно, барем аскетско послушание кон него. Зашто тие, како прво, бираат што ќе слушаат, а што не – согласно тоа како ним им одговара (читај – како на демонот му одговара), а во таков случај Бог нема да содејствува; и како второ, духовниот отец ако и покрај тоа се обиде да им помогне (поради некаква сентиментална поврзаност), повторно нема да успее – од горенаведената причина, а може да се најде и во опасност да биде изигран од демоните (и на духовен и на материјален план) ако проба да исполнува желби на луѓе што не се во послушание на Бог, туку на демонот.

Да не се залажуваме: или сме во послушание

¹ Петте контролни точки за надминување на искушенијата се: 1. Искушението го прифаќаме како дар Божји; 2. Му благодариме на Бог за искушението; 3. се осудуваме себеси како заслужни за уште полошо од она што веќе ни се случува; 4. не му покажуваме (надворешно) на демонот, ни на лице, ни со збор, ни со некоја постапка дека се наоѓаме во искушение; 5. ја продолжуваме молитвата, ама не како борба против искушението, туку како градење на заедница со Бог (види: Митрополит Струмички Наум, *Надминување на дуализмот*, Библиотека Воведение, Велјуса, 2014, стр. 162-163).

на Бог или сме во послушание на демонот. Или ја преобразуваме енергијата на умот или го храниме само разумот. Трета опција немаме.

Послушанието кон Бог нема никаква врска со робовскиот и наемничкиот однос. Послушанието е најчудесната тајна на нашиот слободен личносен однос со Бог. Само во оваа тајна човекот расте како слободна личност до бескрајните димензии на боговподобувањето. И само во оваа тајна Бог му станува послушен на човекот. Зарем тоа не го гледаме во животот на Пресвета Богородица? Послушанието е Нејзината најинтимна љубовна тајна. Нашиот ум и нашето слово се немоќни пред оваа тајна, но она што, сепак, е очигледно за сите е фактот дека одеднаш Бог почнува Неа да Ја прашува за дозвола дали да прави или да не прави нешто – почнува Неа да Ја слуша.

Само видете го оној неискажлив момент од светата Благовест – без Нејзиното *нека ми биге*² ништо не стана од тоа што потоа стана во Божјиот Домострој на спасението на човекот и светот. Или видете го оној чудесен момент од свадбата во Кана Галилејска – *немааи вино*. Дали, по навидум грубиот одговор, Таа нешто Го замоли или Му се обрати повторно? Не, им се обрати на слугите – *Найравеише како шито ќе ви рече*³ А Кој постапи според Нејзината желба? Лично Нејзиниот Син, а наш Бог, Богочовекот Исус Христос. Кој Кому овде Му е послушен? И што овде не е јасно!?

² Види: Лука 1, 35–38.

³ Види: Јован 2, 1–11.

БЛАГОВЕСТ НА БЛАГОВЕСТ

Е молам, размислете за овој неискажлив момент од светата Благовест – без Нејзиното *нека ми биде* ништо не стана од тоа што потоа стана во Божјиот Домострој за спасението на човекот и светот. Овој конкретен момент од свештената историја на нашето спасение нека ни биде светлина водилка и во сфаќањето на тајната на Благовести, и во градењето на нашиот личносен однос со Бог.

Сигурно ви е веќе јасно дека на Онаа Која е почесна од херувимите и безмерно пославна од серафимите не Ы требаше од ангел, па макар бил тоа и архангел Гаврил, да ја дознава вистината за воплотувањето на Синот Божји од Светиот Дух во Неа.

Се сеќавате што сум ви говорел: веќе на вториот степен од духовниот развој – *ѝросвеейлување на умоѝ*, се здобиваме со одредена слобода пред Бог. Тогаш не само што нашите главни планови често ќе се совпаѓаат со Божјите планови, иако не секогаш во она време што ние го посакуваме, туку веќе го добиваме дарот Божји, сами, во своето срце – во областа на Царството Небесно, да го подготвиме она што ќе сакаме да ни се случи во ид-

нина, согласно волјата Божја. Ви говорам за благодатниот подвиг на аскетската умно-срдечна молитва.

Колку повеќе сето ова важи за недостижниот исихастичко-молитвен подвиг што Пресветата го имала во Светињата на светињите од старозаветниот храм. Така, тоа што денес архангелот го благовести веќе беше договорено и восогласено помеѓу Бог и Приснодева Марија во Нејзиното срце, пред кој било друг да знае. Денес, во Светата Литургија на Црквата само се остварува, се посведокува и се обзнанува – заради наша поука и заради наше спасение.

Сакам да ве потсетам на уште нешто: човекот е создаден бог со самото тоа што на Бог може да Му каже „не“. Но, едно е на Бог да Му кажеш „не“ од позиција на паднатост и гревовност, а друго е на Бог да Му кажеш „не“ од позиција на син Божји по благодат. Преку првото човек постепено се демонизира, а преку второто покажува дека се реализирал. Ако за обичен човек ова е достигнуто, тогаш што да кажеме за Мајката Божја – Пресветата Богородица, Која единствена има власт и да Му нареди на Својот Син.

Да се потсетиме само на оној чудесен момент од свадбата во Кана Галилејска – *немааи* вино (Јован 2, 3). Дали, по навидум грубиот одговор, Таа нешто Го замоли или Му се обрати повторно? Не, им се обрати на слугите – *најравеи*е како *шио* ќе ви рече (Јован 2, 5), едноставно знаејќи дека Он ќе ја послуша! А Кој постапи според Нејзината желба,

иако претходно се противеше? Лично Нејзиниот Син, а наш Бог, Богочовекот Исус Христос. Кој Кому овде Му е послушен е сосем очигледно.

Но ние, обичните луѓе – дури и обожени, кои немаме власт да Му наредуваме, туку само да Го молиме, пред да можеме да Му речеме на Бог – „не“, имаме да кажеме многу „да“, кои можеби ќе немаат ниту логика, ниту смисла, ниту извесност, а можеби ниту живот, додека да го чуеме Неговото „да“ како сведоштво на нашето боговподобување.

Мили мои, не се сомневајте во власта на Мајката Божја, од Која и Бог Отец барал дозвола пред и при воплотувањето на Својот Единороден Син, од Светиот Дух, да го овозможи вашето спасение – во рамките на Божјата Промисла за вас и вашата желба за истото, затоа што тој сомнеж ја растројува целата благочестивост на човековата душа. Слободно и без помисла на сомнеж, со плач и радост повикувајте кога и каде ќе можете:

Пресвeѝа Бoѝородице, cѝаси нас!

*Радувај се, блаѝодаѝна Марија!
Госѝод е со Тебе!*

БЛАГОВЕСТИ

Амо да се потсетиме: сигурно по толку време веќе ви е јасно дека на Онаа Која е почесна од херувимите и безмерно пославна од серафимите не Ы требаше од ангел, па макар бил тоа и архангелот Гаврил, да ја дознае вистината за воплотувањето на Синот Божји од Светиот Дух во Неа. Така, тоа што денес архангелот го благовести веќе беше договорено и восогласено помеѓу Бог и Приснодева Марија во Нејзиното срце, пред кој било друг да знае. Денес, во Светата Литургија на Црквата само се остварува, се посведочува и се обзнанува – заради наша поука и заради наше спасение¹.

Слично, но бескрајно посовршено од она на коешто постојано ве потсетувам. Сакате нешто душеполезно во животот да ви се оствари? Земете си благослов од духовниот отец и измолете го претходно во молитва. Но, ако го имате дарот на умно-срдечната молитва, ем ќе знаете што душеполезно да измолите, ем сигурно ќе ви се оствари – прашање е само на време. Бог ги слуша Своите

¹ Види: Лука 1, 24-38.

чеда. Наемниците ќе си го добијат само наемот, а робовите ќе се ослободат од стравот. И толку.

Сакам да сподела нешто друго со вас, денес. Забележувам дека некои атеисти и иноверни, од целата Православна вера, свесно, а повеќе и несвесно (читај, демонот преку нив), најчесто го напаѓаат и им пречи токму тој момент – моментот на бессеменото зачнување. Ги напаѓаат можноста за совршенство (обожение) на човекот, создаден според икона и подобие Божјо, и совршената љубов Божја до крајното смирение да стане човек. Дури и тајната на егзистенцијата на Бог во Троица, во три Личности – на Отецот и Синот и Светиот Дух, им е многукратно поблиска отколку бессеменото зачнување на Синот Божји од Светиот Дух и Дева Марија. И размислував, зошто е тоа така?

Простата логика кажува дека ако има Бог, тогаш сè е можно! Зарем не им е доволно да го негираат постоењето на Бог, за сè друго да стане беспредметно за дискусија? Но, како ќе го препознаевме духот на антихристот, ако самиот не се издадеше? *По ова познавајте Го Божјиот Дух, и духови на лаѓајта: секој дух што признава дека Исус Христос дошол во тело, од Бог е. А секој дух што не признава дека во тело дошол Исус Христос, не е од Бог; што е духови на антихристот, за кого сие слушале дека иде, ја и сега е веќе во својот* (1 Јов. 4, 2-3).

Но, дали само по ова го препознаваме одвратниот дух на антихристот? Не. Воплотувањето на Синот Божји има и свои последици; духот на ан-

тихристот го препознаваме и по тоа што ги негира последиците од Воплотувањето. Разликуваме грубо и суптилно негирање на тие последици.

Грубо негирање е кога некој ја негира Црквата – која е Тело Христово, нејзините Свети Тајни, Светата Тајна Свештенство – посебно епископскиот чин, светителите Божји, светите храмови, чесниот Крст Христов, светите икони (овде препознаваме и посуптилни негирања, оправдувани со начинот на којшто верниот народ наводно погрешно ги почитувал иконите – особено ги препознаваме по погрешно одбраното време за напад), светите Догми, светите Канони, светите Вселенски собори итн.

Суптилното негирање на последиците од Воплотувањето се случува повеќе несвесно, од незнаење, поради непросветленост на умот и под демонско влијание, и е многу поопасно, затоа што потешко се препознава, а тоа се случува кога Едната, Света, Соборна и Апостолска Црква ја делиме на повеќе национални цркви; кога влегуваме во световните шеми на поделба (било глобални, било национални, било партиски); кога не ги чувствуваме сите луѓе како наши ближни, без оглед на нивната раса, национална и верска припадност, и кога не работиме на нивното единство (кога не го љубиме ближниот како жива икона Христова); кога не го разбираме целиот свет како осветен храм Божји; кога не го разбираме секое наше работно место како олтар Божји; кога не го разбираме својот живот како непрестајна Литургија Божја; кога не гледаме на своето тело како Тело

Христово и храм Божји (особено кога свештенството им дава предност на други свети предмети при благословувањето, а не на својата рака – која е, сепак, непосредно Тело Христово); кога духовниците ги насочуваат своите духовни чеда кон себе, а не кон својот епископ и кон Богочовекот Христос; кога епископот ги насочува верните кон себе, а не кон Бог; кога не го восогласуваме начинот на нашиот живот со душевната или духовната состојба во која се наоѓаме; кога го релативизираме послушанието; кога го негираме посебното позитивно дејство на Исусовата молитва; кога враќаме со зло за зло итн.

Посебно би го нагласил несфаќањето и негирањето на новите личносни односи, кои се воспоставуваат по Воплотувањето на Синот Божји – на пример, Богочовекот Христос не е само Син Божји, туку е и Син на Пресвета Богородица и Секогаш-дева Марија, со сите последици што од тоа за Него произлегуваат, а една од нив е послушанието кон Својата Мајка.

Пресвета Богородице, спаси нè!

ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦЕ,
СПАСИ НÈ!

Севкупниот Домострој на нашето спасение е дело на нашиот Бог – Света Троица, од Отецот, низ Синот, во Светиот Дух. Овој Домострој е Христотцентричен (исто како и нашиот живот во Црквата) поради воплотувањето на Синот Божји од Дева Марија и Светиот Дух, Кој стана и Човек – Богочовек, како и поради сето она што Он го направи за нас и нашето спасение. При сето ова, најбитно за нас е дека човечката природа, воипостазирана (прифатена) и обожена во Синот Божји – Исус Христос, не е потисната од Неговата Божествена природа, туку напротив, Бог преку обожението го гарантира нејзиното сопствено човечко совршенство и полнота, како и нејзината едносушност со севкупниот човечки род.

Обожението на човековата природа во Синот Божји – Богочовекот Исус Христос, е основа на обожението на секој човек кој тоа го сака, во Црквата како Тело Негово – со учество во нејзините Свети Тајни и Добродетели. Треба да го знаеме и тоа: иако велíme дека, во процесот на обожението, нашата и Божјата природа заемно се проникнуваат, ние сепак, знаеме дека проникнувањето бива од

страна на Бог, Кој со Своите несоздадени енергии ја проникнува и обожува човечката природа. Затоа Бог е единствениот наш Спасител и никој друг. Човек не може да спаси човек.

Но, битен е и начинот на нашето спасение. Нас не би нè спасил Богочовекот Исус Христос доколку по целиот Домострој на нашето спасение само се вознел на Небесата и седнал оддесно на Отецот, во тело, туку Он нè спасува, како што веќе спомнавме, во Црквата како Тајна на Неговото Тело, чија Глава е Он, а ние – органски делови на тоа Тело, кои ја содржат целината. Сето тоа, пак, ни го овозможува своеволното симнување на Светиот Дух Господ врз Неговите ученици – посебно врз Апостолите, кои први го сочинуваат тоа Тело. Ова е јасно.

Секогаш треба да се внимава на сотириолошките (спасителните) последици на она што се тврди во теологијата. На пример, дали погоререченото го нарушува основниот православен принцип на Божјата и човечката слободна синергија во Црквата? Односно, дали ја нарушува нашата Боголикост, нашата слобода? Одговорот е – не! Точно е дека Бог сè направи – за нас и наше спасение, но ништо од тоа што го направи не ќе беше возможно без Нејзиното *га*, без Нејзината согласност. Ова тврдење го отвора прашањето и за местото и улогата на Пресвета Богородица во процесот на нашето спасение. Секако, нашето спасение не е можно и без нашата лична и слободна согласност, колку и да сакаат Бог и Богородица да нè спасат, но тоа е друга тема.

Секогашдева Марија зачнала Ипостас (Личност) – на Синот Божји, сочинета од две природи, Божја и човечка. Пресвета Богородица и Секогашдева Марија раѓа токму ваква Ипостас, во нејзината нова состојба на сложеност. Богочовекот Исус Христос е единствен субјект на раѓањето – се раѓа Некој, а не нешто. Не постојат два сина, туку само две раѓања на истиот Син. Едното – предвечно и бестелесно од Отецот, како начин на постоење; другото – од Пресвета Богородица, во тело и во време. Оттука произлегува и вистинитоста и значењето на името Богородица. Ова име ја содржи целата тајна на Домостројот на нашето спасение – ако мајката, од човечки род, е Богородица, тоа е затоа што Нејзиниот Син е сигурно Бог и сигурно Човек. Одбивањето да Ја наречеме Секогашдева Марија – Мајка Божја, и одбивањето да Ја почитуваме правилно, значи отфрлање на тајната на воплотувањето – и на сите последици од него. Меѓу кои и нашето спасение.

Од погоренапишаното гледаме дека местото и улогата на Пресвета Богородица во Тајната на нашето спасение е толку битна што кога би се обиделе мисловно да Ја изоставиме Богородица од Црквата, како Богочовечки организам во кој се спасуваме, ќе видиме дека ништо нема да остане од него и од нашето спасение. Истово не важи за кој било друг човек или ангел, не важи за никој создаден.

Какво тоа место и улога, преку Својот слободен и љубовен подвиг, си обезбеди Пресвета Богородица во Божјиот Домострој на нашето спасение.

ние? Прво, Таа стана нашиот единствен совршен дар на Бог; второ, нашата слободна и љубовна синергија со Бог совршено се оствари во Неа; трето, со Нејзиното *да* на Бог го овозможи и нашето спасение; четврто, Светиот Дух Господ само поради Неа се симна меѓу нас; петто, Нејзината позиција како Богородица е таква што само преку Неа го добивме на дар нашиот Спасител – Богочовекот Исус Христос, како и секој совршен дар Божји потребен за наше спасение, но и секој наш дар за Бог, Он само преку Неа го прима; шесто, ние сме Нејзино тело и крв, односно Христови браќа по благодат, и Нејзини и деца Божји; и седмо, Она е Негова Мајка, Која Он заповедал да се почитува, а најголем израз на тоа почитување е Неговата љубов кон Неа, односно Неговото послушание кон Неа итн. Затоа и веруваме дека ако и најголемиот грешник (Нејзино дете) искрено ѝ побара да го спаси, ќе биде спасен поради Нејзиното барање пред Христос Бог.

Оваа наша доверба кон Богородица, како што видовме и како што знаеме, е поткрепена од севкупното Предание на Црквата, покрај догматското, и од житијата на светиите (колку само примери во нив може да најдеме), делата на Светите отци, животниот опит, како и од богослужбената пракса на Црквата насекаде во светот, на Света Гора и кај нас¹.

¹ Види: *Животој и чудата на Пресвета Богородица* (превод: преп. Гаврил Светогорец, епископ Велички), Охрид, 2006; Преподобни отац Јустин, *Доѓмајлика Православне Цркве II*, Задужбина „Свети Јован Златоуст“ Аве Јустина Љелијског и манастир Љелије код

Вообичаено кон Бог се обраќаме со зборовите – „помилуј ме“, како единствен нормален однос меѓу создадените и Несозданиот; и илјадници маки да претрпиме, во Негова слава, не нè прават достоини за спасение – само Неговата милост нè спасува. Вообичаено кон светителите Божји се обраќаме со молитвата – „моли Го Бог за нас!“ Само кон Богородица, во свеста и совеста на Црквата, а поради Нејзиното посебно место како Мајка Божја, вообичаено и благочестиво останало да И се обраќаме со зборовите – „спаси нè!“ Кога и каде се обраќаме, веќе не е битно.

Ова е пример за целовито гледање на Светото Предание, а не парцијално. Ова е дело на Духот што оживува, а не на словото што убива. Нема благочестива негациска споредба меѓу двајца кои еден без друг не би биле тоа што се – помеѓу Богочовекот Христос и Неговата Мајка, Богородица. Битно е Кој нè спасува, но битен е и начинот на нашето спасение. Христос е Љубов, но и Пат.

Пресвета Богородице, откако веќе единствената Ти овозможи спасението да е достапно за сите нас, сега и спаси нè – без Тебе изгубените! И прости...

Ваљева, Београд, 2004, стр. 263–293; Епископ Николај, *Охридски ѓролој*, Охрид, 2009; Saint Gregory Palamas, *The Homilies*, Mount Thabor Publishing, Dalton, PA, 2014, стр. 289–297; 333–338; *Monastic Wisdom: The Letters of Elder Joseph the Hesychast*, St. Anthony Greek Orthodox Monastery, Florence, Arizona, 1998, стр. 315–317; *Избор на месечни и ѓразнични бољослужби* (I, II), Скопје, 2008; *Мал ѓправославен молиѓвеник*, Библиотека Воведение, Велјуса, 2008, стр. 69–95.

ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦЕ,
СПАСИ НАС!

Рака сега, мили мои, ако сакате да си ги спасите
душите свои.

Со текот на времето, Божествената Литургија, таква каква што денес ја служиме, претрпела многу промени, иако не суштински, туку само формални. Зашто, на почетокот секој епископ служел така како што примил од светите апостоли. Остатоците од некои од тие Литургии, или дури и целите, ги имаме запишани и сочувани до ден-денес, а некаде и се служат барем еднаш годишно.

Неколку векови требало да поминат за Литургијата да се унифицира како текст, па ние да ја знаеме, отприлика, онаква каква што денес ја служиме или, поточно, онаква каква што Бог преку нас ја служи – „зашто Ти си Кој принесува и се принесува, Кој прима и се раздава, Христе Боже наш...“¹ Тоа е, главно, Литургијата на свети Јован Златоуст, којашто всушност, е скратена верзија на

¹ Божествена Литургија на свети Јован Златоуст, извадок од молитвата што ја чита свештеникот за време на Херувимската песна.

Литургијата што ја има запишано светиот Василиј Велики.

Како и да е, ако и денес го споредиме оригиналот на Златоустовата Божествена Литургија со она што денес го служиме, ќе видиме дека постојат одредени додатоци и разлики.

Еден вид од додатоците (текстуални и церемонијални) воведувале разни духовно неписмени свештеници (од секој ранг), друг вид воведувале разни цареви (и текстуални и церемонијални – дури и одеждите што денес епископите ги носат се дел од царските одежди) и трет вид воведувале разни квазитеолози.

Сите овие додатоци, главно, непотребно ја оптоваруваат богослужбата, особено кога служат архиереите, и се забележливи во почетниот дел на Светата Литургија – во делот до Големиот вход или од Литургијата за огласените – кој навистина предолго трае, додека пак, Литургијата на верните или Канонот на Евхаристијата (Благодарноста) едноставно го претрчуваме.

Не ми е цел во овој текст да говорам за овој вид додатоци и разни други искривувања при служењето на самата Света Литургија со кои го оптоваруваме народот и физички и психички. Со овој текст сакам да го изразам своето чудење како сите овие промени и додатоци не ни сметаат, иако се на штета на редовното црквување на народот Божји и на мисијата на Црквата во светот, а истовремено забележувам и слушам дека на некои им пречи единствениот додаток што извира од

вистинската побожност на народната душа, а тоа е молитвата: „Пресвета Богородице, спаси нас!“

Навистина, таа молитва јасно се подразбира и без да е запишана – едноставно ти извира од срцето како екстатичен трепет и плач, едноставно не можеш а да не ја изговориш во тој момент кога ќе го чуеш Нејзиното прекрасно име, кога знаеш дека секој Дар преку Неа го добиваме. Едно за-паметете: Бог, Богородица и Светата Литургија се неразделни и невозможни едно без друго; затоа молитвата „Пресвета Богородице, спаси нас“ е суш-тински дел на Светата Литургија, кој не може да биде тргнат. Таа молитва треба целиот народ да ја пее во Црквата Божја, кога ќе го чуе Нејзиното пресвето име, исто како што треба задолжително да повика „амин“ при осветувањето на Даровите.

Возљубени, не верувајте му на секој дух, туку испитувајте ги духовите: дали се од Бог, бидејќи многу лажни пророци се јавија во светот. По ова познавајте Го Божјиот Дух, и духот на лагата: секој дух што признава дека Исус Христос дошол во светот, од Бог е. А секој дух што не признава дека во светот дошол Исус Христос, не е од Бог; тоа е духот на антихристот, за кого сите слушале дека иде, па и сега е веќе во светот (1 Јов. 4, 1-3).

Тоа е истиот одвратен дух што, преку свои луѓе – инструменти, не само што не сака да ја чуе молитвата: „Пресвета Богородице, спаси нас!“, во Светата Литургија, туку и чувствува како таа молитва го уништува. *Кој има уши да слуша, нека чуе! (Матеј 13, 9).*

Богородица – смислата на сè
од Бог создадено

Свети Григориј Богослов вели: „Оној Кој седи на Небото над небесата, на истокот на Својата слава и светлина, се прославува [денес] на западот на нашата сиромаштија и ништожност; и Синот Божји прифати да стане и да се именува Син Човечки“¹. Се прослави уште со самото Рождество – о, Тајно скриена!

Несоздадениот, Кој предвечно, бестрасно, бестелесно се раѓа на начин надумен од Бог и Отецот, се роди денес бестрасно и во тело, на начин надумен, од Богородица и Секогашдева Марија, во Витлеем Јудејски. Несместливиот, во Чишто прегратки почива сè што е создадено, денес, воплоен, почива во прегратките на Својата Пресвета Мајка. О, чудо неискажано! Не со промена на местото, затоа што е секаде присутен, туку по снисхоудање Божјо, зашто е Единствен Човекољубец...

Од Бог и Отецот испратениот и доброволно дојдениот Син Божји ни дарува во Црквата – таа несоздадено-создадена икона на Света Троица – и низ нејзината Света Евхаристија да го преобразуваме нашето постоење, образувајќи ги меѓусебните лични односи според подобие на она Христово светотроично како: *Сийе едно да бигайї, како Ти, Оче, шїю си во Мене и Јас во Тебе; и їије во Нас едно да бигайї, свейїой да їоверува дека Ти си Ме їрайїил* (Јован 17, 21).

¹ Gregorius Nazianzenus, *In sancta lumina* (Migne PG, 348D).

Возљубувајќи се еден со друг, да бидеме живи и светлозрачни икони на Божјото јавување, вечни сведоци на светотроичниот благодатен Домострој на спасението, откриен во Личноста на Богочовекот Исус Христос, во Неговото воскреснато Тело – Црквата, и ологосени гласници на радосната вест: *Христѝос се роѓи!*

Слава на Тебе, преку Богородица, Оче наш!

Толкувањето дека Божик е празник на семејството, како и таквото празнување, исто така, е туѓо неправославно учење. Каква врска има непорочното и бессемено зачнување, и безболното и девствено раѓање со основањето на овоземното човечко семејство? Ама баш никаква! Значи, имаме туѓо учење – неправославно, кое се надополнува со неправославна иконографија: каде што Јосиф и Марија стојат заедно наведнати над колевката на Исус – што асоцира на семејство, за разлика од православната иконографија каде што Пресвета Богородица и Секогашдева Марија заедно со Богомладенецот Христос го заземаат централниот простор на иконата, а праведниот Јосиф, ако некој не знае, не ни може да го забележи на иконата – насликан негде настрана. Ако на ова го додадеме и нарочното организирање на семејна вечера токму на Бадник – од триста шеесет и пет вечери во годината, заедно со нарушувањето на определениот црковен пост, а со тоа и неможноста за Причест –

се комплетира целата слика колку сето тоа е погрешно. Христовото Рождество не е некаков празник на семејството, туку нормално, по црква го празнуваме и во семејството.

Соборност, накратко, значи живот и подвиг со сите Свети и за сите Свети (без ограничувањата на времето и просторот), односно живот и подвиг со целата Црква и за целата Црква, непосредно, и живот и подвиг за сите луѓе, посредно (исто, без ограничувањата на времето и просторот). Тајната на соборноста е преточена и ни е откриена и во литургискиот возглас: „Спомнувајќи Ја Пресветата, Пречиста, Преблагословена, Славна Владичица наша Богородица и Секогашдева Марија, самите себе, еден со друг и целиот наш живот на Христос Бог да го предадеме“.

Голем и славен е подвигот на туѓинувањето. Пресветата Владичица наша Богородица и Секогашдева Марија туѓинуваше. Не само што Сама престојуваше во Светињата на светињите од Соломоновиот храм, туку уште повеќе туѓинуваше совршено одделена со умот од светот и од неговите работи, а соединета непрестајно со Бог во Своето срце.

Нашата беда е уште поголема зашто со начинот на нашиот живот Ја изневеруваме нашата Владичица и Мајка – Пресветата Богородица и Секогашдева Марија, Која ни оставила многу конкретен пример што треба да го следиме: Таа уште во најраната младост го остави светот – со тоа и одвишната храна за разумот, се затвори во Светињата на светињите на старозаветниот храм, сè додека преку крајна посветеност на умот во Бог не го доби дарот на обожението. Јасно е после зошто Нејзиниот придонес во целиот Домострој на нашето спасение е, најблаго речено, незаменлив; а Нејзината смрт – Воскресение.

Пресвета Богородице, спаси нè – затоа што, просто, имаме загубено секаква надеж во самите себе!

Воскресение и Успение. Тоа се слични празници, и едната и иста благодат на Воскресението. Христос со ништо не Ја ускратува Својата Мајка Богородица од тоа што Он го има.

Треба да правиме голема разлика меѓу знаењето за Бог научено само со разумот и знаењето на умот за Бог во срцето усвоено. Зашто, ако оста-

неме само на првото знаење, ќе станеме победни (и поштетни за Црквата) дури и од демоните – тие, на пример, исто така, знаат дека постои Богородица и Секогашдева Марија и се тресат при помислата на Нејзиното име, а кога го слушаат, бегаат; додека, пак, ние, исто така, го изговараме Нејзиното име во молитвата и не плачеме (барем со внатрешен принуден плач, ако не со видливи солзи), ниту се покајваме за своите гревови.

Ајде да си го провериме нашето умислено знаење со светоотечкиот опит: ја кажуваме молитвата „Богородице Дево, радувај се благодатна Марие“, или „Господи Исусе Христе“, или „Оче наш“, и не плачеме – зашто сме застанале на молитва да бараме, а не да дадеме. Наместо да внимаваме и да заплачеме на зборовите со кои се дава и прославува: „Богородице Дево“, „Господи Исусе Христе“, „да се свети Името Твое“, ние и кога внимаваме, бесплатно ги потенцираме зборовите со кои се бара: „зашто си Го родила Спасителот на нашите души“, „помилуј ме грешниот“, „лебот наш насушен дај ни го денес... прости ни ги... избави нè...“ итн. Не говорам дека тие зборови се непотребни, говорам за Духот во Кој правилно се кажува молитвата.

Или, приоѓаме за причест со Телото и Крвта Христови и не плачеме. Не плачеме само поради тоа што доаѓаме да земеме, а не да дадеме. А на таков начин доаѓаме само затоа што животот ни

се претворил во незадоволство и барање, наместо во благодарност и давање.

И внимавајте повторно да не си помислите дека сега – откако чувте или прочитавте, веќе знаете. Правилниот подвиг на степенот на очистување на срцето од страстите подразбира – покајание (преумување) и плач. Отсуството на плачот и солзите е сведоштво на Духот во нас дека се случило отпаѓање од вистинскиот пат.

А плачот и солзите, пак, поради нашата оддалеченост од Бог и Богородица, се единствениот знак дека нешто од нешто сфаќаме и знаеме.

Плачот е и благодат. Затоа плачот е и утеха, и тоа таква утеха за која никогаш нема да дознаат оние што само се смеат – особено тие што се смеат на туѓите недостатоци и несреќи. Плачот е посебен дар и присуство на Богородица во нашиот живот. Нејзин вонреден дар и вонредно присуство.

Пресвета Богородице, знам дека Он ме љуби и плаче и за мене – како и за сите нас, и тоа илјадапати ми е покажано и докажано во мојот живот. Те молам, сега дај ми солзи да заплачам и јас над моите гревови и мојот промашен однос со Него, и дај ми сила да ја докажам мојата љубов

кон Него на начинот на којшто Он сака тоа да го сторам, без оглед каков ќе биде тој начин. Ти благодарам.

Пресвета Богородице, смислата на сè од Бог создадено, спаси нас!

Не го заборавајте послушанието, деца, тоа е суштината на Богочовечкиот Христов подвиг. А, нели сме според ликот Негов создадени? Нели сакаме на Неговото совршенство да му се впадодобиме? Нели не сакаме ние да живееме, туку Богочовекот Исус Христос да живее во нас? И, не заборавајте да Ја љубите Богородица, секој дар од Бог преку Неа го добиваме.

Кога нè раѓа нашата мајка – добиваме татковина (земно царство); а кога духовно нè раѓа Богородица – добиваме Мајковина или Царство Небесно.

Ако подвижнички и континуирано се проверуваме и впадодобуваме самите себе на Христос – молитвено пребивајќи во просторот на сопственото духовно срце, тоа постојано ќе се чисти од своите страсти, и еден ден, во него, во местото на

срцето, најприродно ќе се појави дарот на умно-срдечната молитва – посебниот печат дека сме вистински чеда на нашата Владичица Пресвета Богородица и Секогашдева Марија. Овој дар ќе ни го разјасни и осмисли целиот наш претходен подвиг.

Пресвета Богородице, просветли ја нашата темнина...!

Пресвета Богородице, по молитвите на светиот Апостол Петар, помогни ни и ние духовната војна да ја завршиме со победа – Божјо чудо! Оти, пак, нема како.

Пресвета Богородице, Тебе, Која ние, распнатите како разбојникот оддесно, Те гледаме како сострадуваш под Крстот на кој е распнат Твојот Син – Богочовекот Христос, спаси нè сите! Само Ти тоа го можеш.

Богочовекот Христос, преку Пресветата Богородица, а по молитвите на сите Свети, да ни дава, преку распнување на умот, душата и телото, односно преку болката што ќе ја претрпиме при исполнувањето на Неговите заповеди, непрестајна сладост – не на ветениот рај или вечниот живот

и на сите вечни убавини, добра и ветувања што се спомнуваат, туку на гледањето на Неговото лице и лицето на Неговата Пречиста Мајка во вековите на вековите. Амин.

Затоа, деца, не сакајте го светиот и сè што е во него, вели светиот апостол Јован Богослов. Ако некој го сака светиот, во него нема љубов од Оцејот. Зашто, сè што е во светиот – ѱохотиа на шелошо [сласољубие], желбаиа на очите [среброљубие] и жордосиа на животој [славољубие], не е од Оцејот, туку од овој свети (1 Јов. 2, 15-16). И затоа, сето ова што ви го објаснувам и напоменувам е со цел срдечно да се покаеме, да го отфрлиме светот и световното од нашиот монашки живот и да влеземе во радосната тајна на она веќе, и уште не.

Веќе мртви за гревот или светот, и уште не, природно. Веќе ја предвкусуваме Вечноста во нашето срце, и уште не, во полнотата на лице во лице. Веќе го живееме Царството Божјо во собранието на Светата Евхаристија, и уште не сме ја прекинале мисијата во светот. Веќе сме спасени, и уште не потполно, заради љубовта кон нашите ближни и сè создадено. За нашиот монашки живот да има смисла и радост и исполнување во слава Божја, а во чест на нашата Владичица Богородица и Секогашдева Марија – Спасението на сите монаси. Амин!

а свештенството на жената

ЗА СВЕШТЕНСТВОТО НА ЖЕНАТА, ОДНОСНО ЗА ЦАРСКОТО И ЕСХАТОЛОШКО СВЕШТЕНСТВО

Свештеникот ја возглавува Црквата. Свештеникот е оној кој, стоејќи пред Црквата и во име на Црквата, ги принесува даровите на Црквата пред престолот Божји, пред Бог. Преку него се совршува тајната на соборниот начин на постоење: самите себе, еден со друг и целиот наш живот на Христос Бог, а во Него, на Бог и Отецот да Му го предадеме. Во историскиот период на *Икона*, тоа е оној што се појавува на местото и во образот Христов, совршувајќи го Неговото дело до денот на Апокалипсата. А Христос еднаш и засекогаш Самиот Себе се жртвува за живот на светот. Свештеник, пред сè, е Епископот. Ова е светотаинската димензија. Согласно Преданието на Православната Црква, жената не учествува во оваа димензија од Светата Тајна Свештенство. Оваа димензија нема да постои во Царството Небесно: нема потреба од *Икона* таму каде што е присутна *Висџинаџа*.

Свештеникот ја возглавува Црквата, но само ако пред тоа ја собрал во своето срце. Постојат три

степените во свештеничкиот чин: ѓаконски, презвитерски и епископски. Овие три степени се соодветни на трите степени од духовниот развој: *чисѝење на срцеѝо* (пракса), *ѝросветѝлување на умоѝ* (теорија) и *обожение* (теологија). Кажано е: Царството Небесно е во вашите срца¹. Само очистеното срце може да ги прими во себе сите, без исклучок на непријателите. Само во него може да се соврши великата тајна на соборниот живот, на заемното проникнување. Само во таквото срце може да потече молитвата за целиот свет, исполнета во она неизглаголиво: *Ава, Оче!*² Само на олтарот од отвореното срце умот може невидливо да свештенотвори. Ова е аскетско-исихастичката димензија на Тајната на Свештенството. Без оваа димензија се губи персонално-сопотириолошкиот карактер на Свештенството како Света Тајна. Оваа димензија на свештенството никој не може да ѝ ја одземе на жената. Никој не може да ѝ го одземе дарот на царското и есхатолошко свештенство. Тоа е услов за влез во *Висѝинаѝа*, во Царството Небесно, и дар Божји е за секој човек. Оваа аскетско-исихастичка димензија на Светата Тајна Свештенство, всушност Покајанието, е услов за постоење и на Светата Евхаристија, и на светот. Според Преданието на Црквата, за постоењето на Евхаристијата, а со тоа и на светот, доволно е покајанието на тројца луѓе. Тоа можат да бидат и три жени.

На крајот од создавањето човекот е поделен

¹ Види: Лука 17, 21.

² Види: Гал. 4, 6.

на два пола, машки и женски – поделба што дефинитивно ќе се оствари по гревот, во паднатата и отпадната од Бог природа. Оваа поделба, според свети Максим Исповедник, е извршена од Бог, Кој го предвидел гревот. А според свети Григориј Ниски, поделбата на машко и женско нема никаква врска со Божествениот Архетип, но е поделба што се сродува со ирационалната природа. Согласно библиската антропологија, Бог ја создаде жената од човекот. Адам ја именува Ева. Таа му беше помошничка нему. Требаше да исполнат само една заповед. Ова е краток библиски опис на нивниот личносен однос во Рајот, кој, според Светите отци, се случувал на нивото на просветленост на умот³. Тоа е така дадено, тоа е дар Божји и за ова во теологијата не расправаме. Постои библиски опис и на нивниот личносен однос по прекршувањето на заповедта, односно по онтолошкото нарушување на нивниот личносен однос со Бог, а со тоа и помеѓу себе: *ќе бидеш ѝод властѝа на мажѝи свој, и ѝѝој ќе ѝѝи биде ѝосѝогар*⁴. Оттука, по падот започнува многу мачниот период на очистување, подготовката за појавувањето на Новата Ева и исполнувањето на Домостројот на Спасението. Започнува историскиот период на *Сенка*.

Каде што има љубов нема потреба од хиерархија, и тоа не само кога говориме за состојби од духовното ниво, туку и за оние од психолошкото.

Каде што нема љубов, или пак, таа со нешто

³ Види: 1 Мој. 2, 7–25.

⁴ Види: 1 Мој. 3, 1–16.

е развишана, се појавува потреба од хиерархија и власт за да се зачува поредокот и заедницата. Колку помалку љубов има и колку повеќе е развишана заедницата, толку е поголема потребата од хиерархија и власт. На пример: затвор. Хиерархиската поставеност во Црквата е слободно и смирено служење на саможртвена љубов, кое слободно и смирено го прифаќаме, свесни за паднатоста и грешноста на нашата природа и за нејзините тежнења. На пример: манастир. Најниско ниво на кое може да се најде човековиот дух од коешто може да ја испочитува хиерархиската поставеност е стравот Божји. Хиерархијата е потребна, пред сè, поради редот во несовршеноста, а не поради разликата во половите.

Не постои хиерархиска поставеност во личносните односи на нивото на обожение, односно нема да постои во Царството Небесно, во Есхатологијата, како што нема да има потреба ни од свештеници, ни од нивната светотаинска, педагошка и организациска улога. Блага хиерархиска поставеност во личносните односи – и помеѓу половите, и воопшто – се појавува во личносните односи што се одвиваат на нивото на просветленост на умот, и пред и по падот. Строга хиерархиска поставеност – и помеѓу половите, и воопшто – забележуваме во периодот на очистувањето: период на возобновување и зацврстување на раслабената од гревот заедница. Како, пак, тоа е решено во односот помеѓу мажот и жената, веќе видовме во Светото Писмо: *Ке бидеш ѿод власиѝа на мажѝи свој, и ѿѝѝ*

ке ѿи биде ѿсоодар. Овде е очигледно кој е главен и кој е глава во односот, односно кој го возглавува. На овој начин се зачувува редот и се заштитува заедницата на семејството како Црква во мало и како основна клетка на општеството. Ова е Божја волја и наредба и промисла, за што, исто така, во теологијата не расправаме.

Иконичниот и суштински сè уште актуелен опис на Црквата како Тело Христово, како жив соборен организам со свои духовни, онтолошки закони на живеење и со свој ред и поредок, можеме да го најдеме во Посланијата на светиот апостол Павле: *И како шѿо е ѿелоѿо едно, а има многу органи, и сиѿе органи од ѿоа ѿело, ѿа колку и да се ѿие, едно ѿело се – ѿака и Христѿос. Зашиѿо, ѿреку еден Дух сме крстиени сиѿе во едно ѿело: било Јудејци или Елини, било робови или слободни; и сиѿе сме со еден Дух наѿоени. Оѿи и ѿелоѿо не се сосѿои од еден орган, ѿуку од многу. Ако ногаѿа рече: бидејќи не сум рака, не сум од ѿелоѿо, зарем само ѿоради ѿоа ѿаа не е од ѿелоѿо? И ако увоѿо рече: бидејќи не сум око, не сум од ѿелоѿо, зарем ѿоради ѿоа увоѿо не е од ѿелоѿо? Ако целоѿо ѿело би било око, ѿогаѿи каде ќе е слухоѿ? Кога целоѿо ѿело би било слух, ѿогаѿи каде е мирисаѿеѿо? Но, Боѿ ѿи наредил органиѿе, секој од нив во ѿелоѿо ѿака како шѿо Му било угодно. Ако сиѿе ѿие би биле само еден орган – ѿогаѿи каде е ѿелоѿо? А сега се, ѿак, многу органи, но сеѿак, едно ѿело. И не може окоѿо да ѿ рече на ракаѿа: „Не си ми ѿѿребна“; ниѿу ѿак, главаѿа на нозеѿе: „Не*

сѣе ми ѿѿребни“. Наѿроѿив, оние орѣани од ѿе-
лоѿо шѿо ни изгледааѿ ѿслаби се многу ѿонужни;
и на оние членови на ѿелоѿо за кои сметаме дека
се ѿонеуѓледни им оддаваме ѿовеќе чесѿ; и нашиѿе
ѿонеуѓледни орѣани имааѿ ѿоѓолема чесѿ; уѓлед-
ниѿе орѣани, ѿак, немааѿ ѿоѿреба од чесѿ. Но, Боѣ
ѣо најрави и ѿелоѿо ѿака, шѿо на најнезначај-
ниѿе орѣани им дал најѓолема чесѿ, за да нема
расѿравиши во ѿелоѿо, а орѣаниѿе ѿодеднакво да
се ѣрижаѿ едни за друѓи. А коѓа сѿрада еден орѣан,
ѿоѓаши сѿрадааѿ сѿѿе орѣани; и коѓа се слави еден
од орѣаниѿе, ѿоѓаши со неѓо се радувааѿ сѿѿе ор-
ѣани. Вие сѿе ѿелоѿо Хрисѿово, а ѿоодделно – чле-
нови. И едни од вас Боѣ ѿосѿави во Црквѿѿа ѿрво
аѿосѿоли, вѿѿоро ѿророѿи, ѿреѿѿо учѿѿели; ѿѿѿоа
даде дарби за чуда и исцелување; ѿа засѿѿѿѿѿици,
уѿравниѿи и луѓе шѿо зборувааѿ на разни јѿзиѿи.
Та сѿѿе ли се аѿосѿоли? Сѿѿе ли се ѿророѿи? Сѿѿе
ли се учѿѿѿѿѿи? Сѿѿе ли се чудѿѿѿѿѿи? Сѿѿе ли
имааѿ дарби да лекувааѿ? Сѿѿе ли зборувааѿ на
разни јѿзиѿи? Сѿѿе ли се ѿолкувачи? Покажуваѿѿе
ревностѿ за уѿѿѿе ѿоѓолеми дарби и јас ќе ви ѿо-
кажам уѿѿѿе ѿодобар ѿаѿѿ (1 Кор. 12, 12–31). Тој пат е
љубовта, која никогаш не престанува, за која во
продолжение светиот апостол Павле пишува⁵, од-
носно тоа е аскетско-исихастичката димензија на
Светата Тајна Свештенство. Така, во сѣ да расѿѿеме
во Оној Кој е ѣлава, Хрисѿѿос, од Коѣо целѿѿо ѿело,
сосѿѿавено и склоѿено и сврзано ѿреку сѿѿе дару-

⁵ Види: 1 Кор. 13, 1–13.

вани врски, ири дејсвоио на секој дел, сѓоред силииѓе неѓови, нараснува за да се изѓрадува во ѓубов (Ефес. 4, 15-16).

Поставеноста на односот маж – жена од Стариот Завет се потврдува и во Новиот Завет, но тоа е сега литургиска поставеност со нагласена христоцентрична дијалектика, која и овојпат ја забележуваме во веќе спомнатиот иконичен опис: *Вие, женииѓе, иокорувајиѓе им се на мажииѓе свои, како на Госѓод, зашиѓо мажоиѓ е ѓлава на женаиѓа, како шиѓо е и Хрисѓиос ѓлава на Цркваиѓа, и Он е сѓасииѓел на иѓелоиѓо. Но, како шиѓо Цркваиѓа Му се иокорува на Хрисѓиѓа иѓака и женииѓе да им се иокорувааиѓ на своиѓе мажи во сѓ. Вие, мажиѓе, сакајиѓе ѓи женииѓе свои како шиѓо и Хрисѓиос ја сака Цркваиѓа и се иредаге Себеси за неа, за да ја освеиѓи, очистиѓувајки ја со водна бања иреку словоиѓо; иѓа да ја иреѓисѓиави ирег Себе како славна Црква, која нема осквернение, или иѓорок, или нешиѓо слично, иѓуку да биде свеиѓа и неѓорочна. И иѓака, мажиѓе се должни да ѓи сакааиѓ женииѓе свои како шиѓо ѓи сакааиѓ своиѓе иѓела; оиѓи кој ја сака женаиѓа своја, иѓој се сака и самиоиѓ себе. Зашиѓо никој никоѓаш не ѓо замразил иѓелоиѓо свое, иѓуку ѓо храни и ѓо сѓиоиѓлува, како и Госѓод – Цркваиѓа, бидејки ние сме членови на Неѓовоиѓо Тело – од Неѓоваиѓа иѓлоѓи и коскииѓе Неѓови. Поради иѓоа, човекоиѓ ќе ѓо осѓиави иѓаиѓка си и мајкаиѓа своја, и ќе се иригружи кон женаиѓа своја, иѓа обајцаиѓа ќе бидаиѓ една иѓлоѓи. Оваа иѓајна е ѓолема. Но јас ви зборувам за Хрисѓиос и за Цркваиѓа (Ефес. 5, 22-32).*

Црквата е во светот, но не е од овој свет. Овој свет, како што вели светиот апостол Јован, лежи во зло⁶. Овој свет се откажа од Христос и Го распна, и со тоа себеси се осуди на самоуништување и Апокалипса. Овој свет е затемнет и заробен во вителот на страстите, кои, пренасочени и злоупотребени, станале втора човекова природа. Отпаднат од грев, овој свет е долина на солзи и страдање, мака, лицемерство, лага, превознесување, насилства, отстапништво, заборав и смрт. Ова е свет на суета, раздор и поделби. *Заштито, сè шито е во светиото – ѝхошита на шелоито, желбаита на очито и гордостита на животоито – не е од Ошетоито, шипуку е од овој свеито* (1 Јов. 2, 16). Но, тоа не значи дека постои онтолошки дуализам меѓу Црквата и светот. Со воплотувањето Христово, онтолошкиот дуализам е надминат. Постои само етички дуализам: помеѓу новиот и стариот човек, помеѓу светото (спасеното) и профаното (демонизираното). На стариот човек потребно му е исцеление. Но, во секоја терапија постои некој ред. Затоа, хиерархискиот ред и поставеност на нештата во Црквата, вообличени во Светите канони – во периодот на *Икона*, а кои за своја основа ја имаат Светата Литургија – се апсолутно потребни и непроменливи. Света Троица, нашиот Бог, Кој го предвиде и нашиот пад и Кој ја познава нестабилноста на нашата природа, и начинот на нашето исцелување, така благоволи.

Можеме веќе да заклучиме и да се поучиме:

⁶ Види: 1 Јов. 5, 19.

жената, во суштина, не е лишена од Свештенството, но треба да внимаваме да не ги помешае периодите на *Сенка*, *Икона* и *Висџина*. И дека во Црквата постои канонски вообличен ред, кој е телолошки заснован, и од Светите отци и од Светите Вселенски собори утврден, и во кој никој не може да интервенира однадвор. Дури ни со сила.

Понатаму, пренесувањето на одговорноста за падот е пренесување на Свештенството. Ева не го прифати: *Змијата ме измами и јас јадев* (1 Мој. 3, 13). Богородица и Секогашдева Марија, Новата Ева, го прифати и го воспостави од Бог востановениот ред, соодветен на Божјата промисла и условите на живот и пред и по падот, а што ѝ се својствени на создадената природа⁷. Секогаш кога одговорноста за сторениот грев ја префрламе од себе на некој друг не постапуваме според љубовта и го губиме *царскојто свешџенство*, односно не ја живееме аскетско-исихастичката димензија на Светата Тајна Свештенство. Добро е што Ева во пресудниот час ги испочитува поставените од Бог ред и улога и не го обвини Адам, кој неа ја обвини (*Жената што ми ја даде Ти, џаа ми даде од дрвојто, и јас јадев* – 1 Мој. 3, 12), и не му врати зло за зло, туку ја обвини змијата. За ова може да се размисли.

Понатаму, свештеничката должност на Адам ја исполни и восоврши Христос, така што: *Нема веќе ни Јудејци, ни Елини, ни роб, ни слободен; нема машки џол, ни женски; зашто сите вие сџе едно во Христа*

⁷ Види: Лука 1, 38.

Исуса (Гал. 3, 28). Според свети Максим Исповедник, првиот човек беше повикан во себе да ја обедини целината на создаденото битие; истовремено, тој требаше да го достигне совршеното единство со Бог и на тој начин – обожената состојба да ја пренесе на целото создание. Најнапред требаше во својата сопствена природа да ја отстрани поделбата на два дела, преку бестрасниот живот според Божествениот Првообраз (Архетип). Потоа, Рајот требаше да го соедини со остатокот од земјата, односно секогаш носејќи го Рајот во себеси, во постојана заедница со Бог, беше потребно да ги отстрани просторните услови не само за духот, туку и за своето тело, повторно соединувајќи ги небото и земјата – целината на сетилниот свет. Со надминување на границите на сетилното требаше потоа да проникне во натсетилниот свет, преку сознание што е рамно на она од ангелите, за да ги соедини во себе натсетилниот и сетилниот свет. На крајот, имајќи Го надвор од себе само Бог, на човекот би му останало целосно да Му се предаде Нему, во еден полет на љубов, предавајќи Му го целиот свет, обединет во Неговото битие. Тогаш и Самиот Бог, од Своја страна, би му се дал на човекот, што преку овој дар – преку благодатта – би го имал сето она што Бог го има по природа. На тој начин би се извршило обожението на човекот и на целиот создаден свет. Оваа задача што му била дадена на човекот, бидејќи не ја исполнил Адам, се оствари преку делото Христово, Вториот Адам. За ова може да се прочита.

ОБЈАВУВАЊЕ НА ТАЈНАТА НА НОВОЗАВЕТНОТО СВЕШТЕНСТВО

Еца, ајде да сподела неколку мисли со вас по повод раѓањето на свети Јован Крстител, како и секогаш – според должност, а не според достоинство; со плач во душата моја грешна. Кон тоа ме води и самата мисла за сведоштвото на нашиот Господ, Богочовекот Исус Христос, Кој вели за Својот Претеча: *Меѓу родениџе од жена не се јавил њоѓодем од Јован Крстиџиџел* (Матеј 11, 11). Ниту може веќе да се јави.

Целата историја и сите случувања, пред и за време на раѓањето на свети Јован Крстител, се икона на првиот степен од духовниот развој – *очистиување на срцеџо од стирасџиџиџе*, како и икона на преминот од првиот во вториот степен на духовниот развој – пројавување на благодатта на Крштението од срцето и дарот на умно-срдечната молитва, што Отците на Црквата го опфатиле со еден термин, а тоа е – *џросвеџлување на умоџ*. Премин од Стариот во Новиот Завет. Премин од противприроден во природен начин на живот.

Гледајте како Светиот Дух Господ сведочи за родителите Јованови, татко му – свештеникот

Захариј, и мајка му Елисавета, во Светото Евангелие: *И обајцајѝа беа ѝраведни ѝред Боѝ, ѝосѝајѝувајќи сѝоред сѝѝе зајѝоведи и ѝовелби Госѝодови без ѝоѝрешка. Тие немаа деца, оѝѝи Елисаветѝа беше неѝлодна; а обајцајѝа беа веќе сѝѝари* (Лука 1, 6-7). Гледате ли, деца, ова мора да го повториме и запаметиме: *ѝосѝајѝувајќи сѝоред сѝѝе зајѝоведи и ѝовелби Госѝодови, без ѝоѝрешка. Посебно запаметете – без ѝоѝрешка.*

Што ни покажува овој нивен подвиг? Ни покажува дека и покрај нивната голема и неостварена желба за која Го молеле Господ (*заѝѝо се улиѝа ѝвојајѝа молба* – сведоштво дека тоа го барале), тие не го напуштиле својот подвиг пред Бог, иако обајцата биле веќе стари, па дури и со изгубена надеж во врска со остварувањето на нивната желба. Тоа се гледа во зборовите на Захариј, упатени кон архангелот Гаврил: *По ѝѝѝо ќе ѝо разберам ѝѝоа? Јас сум сѝѝар, а жена ми е веќе досѝѝа возрасна* (Лука 1, 18).

Нивниот подвиг ни го покажува нивниот однос кон Бог – како однос на чеда Божји, слободен и љубовен. Бесплодно е да се држи самиот закон, самиот по себе или заради самиот него, или од робовски и наемнички однос. Заповедите Божји ги исполнуваме заради Бог, барајќи Го само и единствено Него, а не заради некои од Неговите добра. Захариј и Елисавета постапуваат според сите заповеди и повелби Господови – *без ѝоѝрешка* (како деца Божји), ама на крајот – дарот е само Божји: *Не бој се, Захариј, заѝѝо се улиѝа ѝвојајѝа молба*

и жена ѝи Елисаветѝа ќе роди син, и ќе му сѝавиши име Јован (Лука 1, 13).

Има уште една прекрасна случка од житието на свети Јован: А Марија, како сѝана во ѝиѝе дни, оѝиде набрѝу во ридскиоѝ крај, во ѝрадоѝ Јудин; ѝа влезе во домоѝ на Захариј и ја ѝоздрави Елисаветѝа. Шѝом ѝо чу Елисаветѝа ѝоздривоѝ на Марија, заиѝра младенцоѝ во уѝробаѝа нејзина; и Елисаветѝа се исѝолни со Дух Светѝ, ѝа извика ѝласно и рече: „Блаѝословена си Ти меѝу жениѝе, и блаѝословен е ѝлодоѝ на Твојаѝа уѝроба! И од каде со мене ова, ѝри мене да дојде Мајкаѝа на мојоѝ Госѝод? Зашиѝо, еѝе, коѝа ѝрисиѝиѝна ѝласоѝ од Твојоѝ ѝоздрав до ушиѝе мои, радосно заиѝра младенцоѝ во уѝробаѝа моја. И блажена е ѝаа која ѝоверува, зашиѝо ќе се исѝолни она шѝо ѝ рекол Госѝод“ (Лука 1, 38-45). Оваа средба е уште едно божествено сведоштво за нововоставените личносни односи помеѓу човекот и Бог: Мајкаѝа на мојоѝ Госѝод...

Вториот степен од духовниот развој – ѝросветѝлувањето на умоѝ, е внатрешно духовно покритие на Светата Тајна Свештенство. Раѓањето на свети Јован Крстител е почеток на преминот меѓу старозаветното и новозаветното свештенство, премин што, преку Божјиот Домострој на нашето спасение, завршува со Светата Педесетница.

Свети Јован Крстител е и икона, и објавител на тајната на новозаветното и есхатолошкото свештенство, а крај на старозаветното: *Јас ѝреба од Тебе да бидам крсиѝен, а Ти ѝри мене ли доаѝаш?* (Матеј 3, 14).

Зборови што значат токму ова: „И удостој ме, преку мене – недостојниот и грешен Твој слуга, да Ти бидат принесени овие Дарови, [внимавајте!] зашто Ти си Тој Кој принесува и се принесува, Кој прима и Кој се раздава, Христе Боже наш...“¹ И во двата случаја е очигледно дека, во суштина, Он секоја Тајна ја восовршува преку нас – свештенството.

Деца, има уште многу да се пишува за ова евангелско четиво, по повод раѓањето на пророкот Господов Јован, и за тајната на царското свештенство што единствено и останува во Царството Небесно, и е негова пројава во овој свет и век, но поарно е сè понатаму да ни биде откриено преку подвигот на покајанието и плачот, кој, според делото на пророкот, е и подготовка на патот за доаѓањето и средбата со нашиот Господ – Богочовекот Исус Христос.

¹ Молитва што ја чита свештеникот за време на Херувимската песна, Божествена Литургија на свети Јован Златоуст.

ЦАРСКО И ЕСХАТОЛОШКО СВЕШТЕНСТВО

Вѿмнувајќи Ја Пресвѣѿаѿа, Пречисѿа, Пребл-
аѿословена, Славна Владичица наша Боѿородица
и Секоѿашдева Марија, со сиѿе Свеѿиѿи [свети
Григориј Палама, преподобен Јосиф Спилеот, све-
ти Леонтиј Ерусалимски и Струмички, светите Пет-
наесет Тивериополски свештеномаченици итн.], са-
миѿе себе, еден со друѿ и целиоѿи наш живоѿи на
Хрисѿос Боѿ да ѿ ѿредагеме.

Што точно, деца, значат овие зборови од на-
шиот возглас на Светата Литургија, посебно него-
виот завршеток – „целиот наш живот на Христос
Бог да го предадеме“?

Без никакво претерување, значат дека сите
ние сме деца Божји по благодат, дека сме царско
и есхатолошко свештенство, и дека целиот наш
живот е една Света Литургија (Евхаристија или
Благодарност).

Без никакво претерување, значат дека сѐ она
што го мислиме, чувствуваме, зборуваме и рабо-
тиме, а го правиме слободно и љубовно за испол-
нување на Божјите заповеди и во слава Божја е
наша лична Света Литургија – продолжување на

Соборната Литургија од храмот и подготовка за неа.

Без никакво претерување, значат дека секое место на кое ја служиме нашата лично-соборна Света Литургија е храм Божји и Света Трпеза. И значи дека секое место на Божјава земја е подеднакво свето место – без никаква градација. Единствено несвети се демонската и нашата слободна волја, насочени кон грев.

Без никакво претерување, значат дека, сепак, нема ништо посвето од човекот, па макар и не бил дете Божјо во горенаведената смисла, зашто Христос рекол: *Ако на еден од овие Мои најмали браќа* [макар и најгрешни] *им најправивше – Мене Ми најправивше* (Матеј 25, 40).

Без никакво претерување, значат дека штом овој и ваков свет постои, тоа е затоа што сè уште постојат носители на ова царско и есхатолошко свештенство – што нели, од погорекажаното, не мора да значи дека тоа се носители на некој свештенички чин и не мора да значи дека се мажи. Ова царско и есхатолошко свештенство е незаменливо внатрешно духовно покритие и за свештенството, кое преку Апостолското преемство до ден-денес недостојно го носиме.

Без никакво претерување, значат дека времето, храмот и видот на старозаветното свештенство се исполнети, надминати и заменети, и дека сите обиди за нивно возобновување го оддалечуваат, до отпаѓање, денешното свештенство од Оној што ги исполни, надмина и замени со Самиот Себе – Богочовекот Исус Христос.

ВНАТРЕШЕН И НАДВОРЕШЕН АВТОРИТЕТ

Најпрво би рекол дека онолку колку што ние христијаните се оддалечуваме од единствената Божја Литургија, што нашиот Господ – Богочовекот Исус Христос, сè уште преку нас ја служи во овој свет и век, во Светиот Дух Господ, за спасение на човекот и на сè создадено, толку светот – во сите негови пројави, се одвојува, оддалечува од Црквата, па дури и станува наш непријател.

На пример, со текот на времето се одвојувале разните форми на државно уредување; се одвоила науката (посебно медицината, психологијата – психотерапијата); се одвоила севкупната култура; се одвоиле воспитанието и образованието; се одвоила етиката; се одвоиле разните човекови способности, вештини итн. И не само што се одвоиле, туку и се оддалечиле и станале наши јавни или тајни непријатели.

Како се оддалечуваме од Светотроичната Литургија? Сè помалку сме активни носители на новозаветното, есхатолошко, односно царско (коешто продолжува и во Царството Небесно) свештенство, што го добиваме како дар при Светата Тајна Крш-

тение. Сè помалку, значи, се оние, меѓу нас, што го актуализираат ова царско и Христово свештенство преку очистување на срцето од страстите и просветлување на умот, односно сè помалку се оние чиј ум, привлечен од благодатта на Крштението, влегува во олтарот на своето срце и таму невидливо и нечујно учествува во единствената лично-соборна Божја Литургија.

Просто кажано, малкумина се оние од свештенството што денес автентично Го сведочат Богочовекот Христос во овој свет. Затоа и луѓето од овој свет на Црквата гледаат како на една обична световна институција во којашто малку од своите суштински потреби можат да задоволат и, природно, организирањето на речиси сите свои потреби го прават надвор од, па и против Црквата – како што погоре реков.

Ова царско и новозаветно свештенство, кое никогаш не престанува и коешто е внатрешно духовно покритие за свештеничките чиновници кои некои од нас и надворешно сме дарувани – преку Апостолското преемство, требаше да го негуваме во Црквата и, според светоотечкото Предание, од него да ги бираме нашите свештеници од најнискиот до највисокиот ранг. Само преку ова свештенство Бог го спасува светот.

Наместо тоа, ние се обидуваме да го копираме светот и со истите (световни) методи и средства да му се спротивставиме. На пример: воспитанието и образованието на свештенството го одвоивме од единствената Божја Литургија, и наместо од неа

да добиваме готови свештеници кои за Црквата ќе работат бесплатно – согласно Господовата заповед¹, ние, по урнек на световното образование, своето свештенство го школуваме во посебни школи и од него правиме посебна каста со сите свои световни особености.

Затоа, немајќи го внатрешниот авторитет на царското и новозаветно свештенство, денешното свештенство автоматски почнува да создава еден надворешен, вештачки и световен авторитет – истиот тој што Богочовекот Христос го критикува кај старозаветното свештенство. Едноставно, сме станале верна копија на старозаветните Црква, храм и свештенство – во нивната изобличеност, со слични рестриктивни правила кон обичниот верник (сепак, носител на царското свештенство) и со ист дух; и иако навидум му се спротивставуваме на овој свет, но користејќи ги само неговите методи и средства, какви што се: централизирана власт, економска моќ, световно образование, политичка моќ итн., само ја потврдуваме нашата длабока секуларизираност. Како што некој рече, вака организираниите, т.н. канонски „Цркви“ само го подготвуваат патот и се одлична основа за доаѓањето на антихристот како религиски и световен владетел.

¹ Види: Матеј 10, 8.

ЖЕНСКО СВЕШТЕНСТВО

И оѕиособи ме со силаѝа на Твојоѝ Свеѝѝ Дух, облечен во блаѕодайѝѝа на свеѝѝенсѝѝвоѝѝо, да засѝѝанам ѝред оваа Твоја Свеѝѝа Трѝѝеза и да свеѝѝѝе-нодејсѝѝивувам Свеѝѝо и Пречисѝѝо Тело Твое и Чесна Крв Твоја.

Ро оваа молитва што свештеникот ја кажува пред Големиот вход на Светата Литургија не се вели облечен во одежди, туку „облечен во благодатта на свештенството“. Која е таа благодат? Тоа е умно-срдечната молитва, затоа што свештеникот не треба да излегува само со телото пред олтарот во храмот, туку и со умот да свештенодејствува на олтарот на своето срце. Тоа е внатрешно, есхатолошко, царско свештенство.

Штом човек го нема внатрешно, тогаш мора надворешно – облекува одежди, гледа како му стојат, од каков материјал се итн. Есхатолошко свештенство значи дека може да го имаат и жените; јас би го нарекол женско свештенство, затоа што најмногу го има кај жените, пред сѐ, почнувајќи од Богородица. Тоа е Нејзин дар.

Со оваа педагогија жените се заштитени, би-

дејќи немаат можност да добиваат свештенички чинови; за разлика од мажите, кои веднаш штом ќе посакаат да добијат некој чин (свештенички или епископски) благодатта ги напушта. Истото се случува и кога некој ќе се поистовети со националност. А Бог е сè и сите сме едно – нема машки пол ни женски, ни Јудеец ни Елин¹.

Само не ми е јасно зошто се отфрла овој дар? Тоа е дар, ни се дава, а ние само треба да го земеме. Некој ти го дава, не може да ти го наметне; треба само да го земеш за да се пројави твојата слободна волја. А кој е најголемиот противник на овој дар? Барањето човечка правда и осудувањето.

Пресвета Богородице, спаси нè!

¹ Види: Гал. 3, 28.

ЧЕТВРТТО ИЛИ ОДДЕСНО НА ДЕСНОТО МЕСТО

Де сеќавате на мајката на Заведеевите синови (светиот апостол и богослов Јован и светиот апостол Јаков), која заедно со нив Го молеше Богочовекот Христос: „Зайовегај овие мои два сина да седнаат при Тебе, едниот оддесно, а другиот одлево во Твоејто царство!“ Исус одговори и им рече: „Не знаете што барате...“ (Матеј 20, 21-22). Навистина не знае што бара некој што превидува дека ако неговото барање се оствари, треба да седне пред Божјата Мајка и Божјиот Крстител. „...Да се седи од Мојата десна или лева страна, тоа не зависи од Мене; туку ќе седнат оние за кои е приготвено од Мојот Отец“ (Матеј 20, 23). Значи, тоа не зависи ниту од Бог, туку од самите тие што ќе го остварат, слободно и љубовно, од Бог поставениот критериум за единство и заедница со Него.

И што гледаме ние денес на храмовиот иконостас – икона на Царството Небесно: кој седи од десната и од левата страна Христова? Не седи ниту апостол – па бил тој Петар или Павле, ниту некој свет архиереј, односно не седи претставник на надворешното свештенство; не седи никој друг, туку

првите и совршени носители на внатрешното, вистинско новозаветно, есхатолошко (вечно) и царско свештенство – Пресвета Богородица и Секогашдева Марија и свети Јован Крстител. Само преку носителите на ова свештенство во Црквата, а преку нив и во светот и во неговата историја, дејствува единствената непрестајна Литургија, односно Очевиот Домострој на нашето спасение, преку Синот во Светиот Дух Господ.

Сега, јас барем, не гледам некоја разлика по чест, како што гледам разлика во послушание, меѓу првото и второто (десното) место, бидејќи Христос во Нејзиниот skut седи; но меѓу второто и третото (левото) гледам – дека второто е поголемо по чест и од херувимското и неспоредливо посливно и од серафимското. Иако со напишаново е можно да соблазнам некој од читателите (кој не знае), сигурен сум дека нема да навредам никого од спомнатите овде – напротив.

А четвртото место сè уште е отворено...

II Последна надеж за спасение

СВЕТИ ГРИГОРИЈ ПАЛАМА,
СПАСИ НЕ!

Денешен ден реков дека послушанието е најчудесната тајна на нашиот слободен личносен однос со Бог. Само во оваа тајна човекот расте како слободна личност до бескрајните димензии на боговподобувањето. И само во оваа тајна Бог му станува послушен на човекот. Зарем тоа не го гледаме во животот на Пресвета Богородица? Послушанието е Нејзината најинтимна љубовна тајна, но она што, сепак, е очигледно за сите е фактот дека одеднаш Бог почнува Неа да Ја прашува за дозвола дали да прави или да не прави нешто – почнува Неа да Ја слуша.

Некаде во своите дела светиот Старец Јосиф Спилеот вели: „Ако не ја достигнеш благодатта Божја во најголема мера, не сметај се себеси за потполн човек“¹. Си велам, само потполн човек каков што е свети Григориј Палама, кој ја живее и возглавува Тајната на Црквата, може да ги изрече од опит следните зборови за Богородица и

¹ Види: *Monastic Wisdom: The Letters of Elder Joseph the Hesychast*, St. Anthony Greek Orthodox Monastery, Florence, Arizona, 1998, стр. 69.

Секогашдева Марија, коишто се вистинско славословие:

„Таа Самата ја образува границата меѓу создаденото и Несоздаденото, и никој не може да дојде до Бог освен преку Неа и Посредникот роден од Неа, и ниеден од даровите Божји не може да биде даруван ниту на ангел ниту на човек, освен преку Неа. [Во светлината на послушанието што Бог го покажува кон Неа, ова е само една од причините зошто велиме: „Пресвета Богородице, спаси нè!“]

Бој е среде неа; ѿаа нема да се ѿомести (Псал. 45, 5). (...)

Вечен закон на небото е дека помалото ќе учествува преку повеликото во она што е над существувањето. Така, како што Мајката Дева е неспоредливо повелика од сè така и многумина што ќе учествуваат во Бог, тоа ќе го направат преку Неа, и како што многумина ќе Го познаат Бог, ќе Ја препознаат Неа како Онаа што Го носеше Несместливиот, и како што многумина ќе Го слават Бог, и Неа ќе Ја воспеваат по Него. [Да не речам – заедно со Него.]

Таа е причината на сè што И претходеше, заштитничка на сè што стана потоа и причината за вечни блаженства... Таа е почетокот, изворот и коренот на неискажливото добро, врвот и исполнувањето на сè свето...“²

Но, како што рековме, ова се зборови на потполн човек, кој ја живее и возглавува Тајната на

² Saint Gregory Palamas, *The Homilies*, Mount Thabor Publishing, Dalton, PA, 2014, стр. 431–432.

Црквата. Како што би рекол нашиот преподобен Ава Јустин, толкувајќи го светиот апостол Павле (парафразирам): во Црквата на Светиот Дух, како Тело на Богочовекот Христос, секој молитвено и благодатно се спасува и се восовршува преку сите и со сите, и сите се спасуваат и се восовршуваат преку секого и со секого. Затоа што секој, по благодатта на Светиот Дух, живее во сите и сите живеат во секого³.

Освен ова благодатно проникнување, проземање, друг начин на постоење и спасение за нас, христијаните, е невозможен, и незамислив. Ние не сме етичко тело, ние сме Тело Христово – еден со друг благодатно-органиски поврзани и еден на друг органи. Спасението е тајна на учество во Телото Христово токму на овој начин. Ние, православните христијани, сме Христос продолжен низ сите векови⁴, затоа што Христос го живее нашиот живот и затоа што ние го живееме Неговиот живот. Христос ја возглавува Својата Црква, но и секој еден од нас ја возглавува целата Црква. Токму во ова свето возглавување се содржи тајната на личноста.

Ова го потврдува свети апостол Павле и кога вели: *јас не живеам, туку Христос живее во мене; ние Христов ум имаме*⁵. Затоа, слободно можеме да се помолиме и: „Свети апостол Павле, спаси нè!“,

³ Види: Архимандрит Јустин Поповић, *Православна Црква и екуменизам*, Манастир Хиландар, Света Гора Атонска, 1995, стр. 32-33.

⁴ Види: Архим. Др Јустин Поповић, *Светосавље као философија живоїа*, Манастир Ѓелије, Ваљево, 1993, стр. 80.

⁵ Види: Гал. 2, 20; 1 Кор. 2, 16.

или на кој било светител: „Спаси нè!“ Но, денес е ден посветен на свети Григориј Палама, па сите заедно да повикаме: „Свети Григориј Палама, спаси нè!“

ЕДНОСТАВНИ СОВЕТИ ЗА УМНО-СРДЕЧНАТА МОЛИТВА

Ногупати досега, по повод втората недела од Великиот пост, сум ви говорел за умно-срдечната молитва, пренесувајќи ви го учењето на светиот отец наш Григориј Палама, кој го познавам како мој личен застапник пред Бог, а со тоа и на Струмичката епархија. Во оваа прилика сакам да нагласам дека посебни застапници на градот Струмица се светите Петнаесет Тивериополски свештеномаченици, а на возобновеното монаштво на Македонската Православна Црква – Охридска Архиепископија, Јустинијана Прима, е свети Наум Охридски. Заштитничка на Македонија е Пресвета Богородица.

Овојпат ќе прочитаме еден прекрасен текст од свети Никифор Исихаст, исто така, познат како Италијанецот, преку кој, се надевам, ќе ни стане посфатливо и учењето за молитвата на свети Григориј Палама.

Еве што вели свети Никифор Исихаст: „Ако пак, брате, и по многу труд не успееш да навлезеш во пределот на срцето, како што ти кажав, направи вака, како што ќе ти кажам понатаму, и со Божја

помош ќе го најдеш бараното. Ти знаеш дека внатрешното слово на секој човек се наоѓа во неговите гради. Зашто внатре во градите, кога молчат нашите усни, ние разговараме со себе и твориме молитва, и псалми пееме или друго кажуваме. Така, со внатрешното слово, изгонувајќи од него секаква помисла (затоа што можеш, ако сакаш), кажувај си ја кратката молитва 'Господи Исусе Христе, Сине Божји, помилуј ме!' – и принуди се, наместо каква и да е помисла, само таа секогаш да плаче внатре. Ако продолжиш да го вршиш ваквото дело непопустливо и со сето внимание, со време ќе ти се отвори, преку ова, и влегувањето во срцето, за кое ти пишував, без секакво сомнение, како што и ние самите од опит сме познале¹.

Ова е уште еден од оние светоотечки текстови кој не може да помине без многу солзи на покајание и разгорен копнеж по умно-срдечната молитва. Само да гледаме, колку што можеме, да го задржиме тој копнеж преку континуираното практикување на советите на свети Никифор.

Во напишаното од свети Никифор можеме да подвлечеме неколку битни информации: дека изворот на внатрешното слово е внатре во градите или, поточно, во срцето, дека со тоа внатрешно слово треба аскетски да се принудиме да ја кажуваме кратката молитва: „Господи Исусе Христе, Сине Божји, помилуј ме“, дека треба да отфрлиме секоја друга помисла, дека треба постојаност и

¹ *За молиивајиа*, Табернакул, Скопје, 2001, стр. 57.

дека треба внимание. Каков заклучок може да извлечеме од ова боговдахновено слово на свети-телот? Или што тој сака да нè поучи?

Свети Никифор, заедно со свети Григориј Палама и другите Свети отци-исихасти нè поучуваат дека во подвигот на молитвата треба да ги вклучиме сите три сили на душата – и словесниот ум, и желбата, и волјата, од него командувани. Тоа дека и телото дава значаен придонес при молитвата се подразбира. Прво, ја вклучуваме примарната функција на умот и ја насочуваме неговата енергија кон Бог преку кратката молитва изговорена со внатрешното слово; второ, ја исклучуваме секундарната функција на умот – разумот, преку кој умот може да се расее поради дразбите од сетилата и демонските помисли; трето, постојаноста ја остваруваме преку правилно насочената волја; и четврто, вниманието го задржуваме преку правилно насочената желба, копнеж по Бог, но во дух на плач и покајание.

Ако вака човек постапува, најпрво ќе му се појави некакво чувство во околината на срцето; потоа тоа чувство ќе се претвори во топлина на срцето, а штом се појави топлината, таа самата ќе го привлекува нашето внимание кон срцето. Сè друго понатаму сум ви опишал во една постара беседа². Она што е најбитно во цитатот на свети Никифор е дека внатрешното слово со коешто ја

² Види: Митрополит Струмички Наум, „Демистификација на умно-срдечната молитва“, *Школа за исихазам: основна*, Библиотека Воведение, Велјуса, 2011, стр. 85–95.

кажуваме кратката молитва извира од срцето и дека нашето внимание треба да го насочиме кон изворот на внатрешното слово. Што, всушност, се случува во меѓувреме? Престојувајќи во овој подвиг, ние прво ја чистиме и преобразуваме енергијата на умот од сите демонски помисли и лаги, а притоа незабележливо се чисти и преобразува суштината на умот во срцето. Кога, еден ден, суштината на умот и духовното срце доволно ќе се очистат и преобразат, тогаш самата благодат на Крштението ќе се пројави од срцето и подвижникот самиот ќе го познае местото на срцето, а енергијата на умот со многу мал напор ќе ја задржи во својата суштина и во Бог, затоа што енергијата природно си тежнее кон својата суштина и кон Бог.

Пресвета Богородице, Ти Која прва го пронајде и ни го подари овој сигурен пат до Бог, Ти Самата води нè по него и спаси нè!

ПОСЛЕДНА НАДЕЖ ЗА СПАСЕНИЕ

Она нè научи Кој Е смислата на нашиот живот. Она нè научи Кој Е вистинска љубов. Она нè научи Кој Е апсолутна слобода. Она нè научи Кој Е одрекување од овој свет. Она нè научи Кој Е небесно смирение. Она нè научи Кој Е непрелестно кружно движење на умот во Бог, односно благодатна умно-срдечна молитва. Она нè научи Кој Е совршена заедница со Бог. Она е новиот, личносен однос со Бог.

Она е совршен сад на Божјото Предание. Она дозволи да се воплоти Единородниот Син Божји во Неа – од Светиот Дух. Она Го роди нашиот Господ, Богочовекот Исус Христос. Она пострада, а и сега страда, под Крстот Христов, како никој од човечкиот род – кога било. Она, од сите нас, прва воскресна. Она е граница меѓу Несоздаденото и создаденото. Преку Неа го добиваме секој дар Божји. Секој наш дар на Бог, Он преку Неа го добива. Она е Црквородица¹. Она е нашата Мајка, а ние

¹ Види: Архимандрит Др Јустин Поповиќ, *Доѓмајџика Православне Цркве III*, Манастир Св. Ѓелије код Ваљева, Београд, 1978, стр. 645.

сме Нејзини деца – по благодат. Она е нашата последна надеж за спасение.

Она не е божица! Она е нешто попрекрасно и позначајно за нас – Она е Богородица! А јас, ништиот, како да ти објаснам поподробно за Неа, драг читателе, кога тие зборови ги нема.

Подобро да го оставиме свети Григориј Палама да ни говори за Секогашдева Марија и за Нејзиниот живот и молитвен подвиг: „Испитувајќи што му е најпотребно на молитвеникот за да беседи со Бог, по кој пат доаѓа молитвата, Богородица го пронаоѓа свештеното тихување... оддалеченост од светот, забрав на сè земно и стремење кон божествените откровенија, избор на *йодобриои дел*. Открива дека ако умот не се расејува кон земните работи, би можел да се оддаде на подобро и повозвишено дејствување, што значи да се сврти кон самиот себе: единственото дејствување преку кое тој би можел да се соедини со Бог“².

Пресветата Дева, престојувајќи во храмот, „со внимание и во непрестајна божествена молитва, целата Своја стана... и воспостави нов и неискажлив пат кон Небото, кој јас ќе го наречам *молчание на умој*. И, предавајќи го Својот ум на ова молчание, ја наткрили сета твар, и подобро од Мојсеј ја виде славата Божја, и беше посветена во божествената благодат, која никако не е подложна на силата на чувствата, туку претставува прекрасно и свештено созерцание – својствено за не-

² Saint Gregory Palamas, *The Homilies*, Mount Thabor Publishing, Dalton, PA, 2014, стр. 437–438.

порочните души и умови.

Бидејќи причесна на ова [бого]созерцание, Пречистата – како што пеат црковните химни – стана светлоносен облак на навистина живата вода, зора на таинствениот ден и огнена кочија на Логосот. (...) Токму затоа – не знаејќи за маж – Таа и ја стекна благодатта да Го роди Богочовекот Христос“³.

Верувам дека сега во потполност го сфативте она што го реков во една моја беседа: учењето за умно-срдечната молитва не е едноставно еден дел од севкупното Свето Предание, тоа е самата срж на Светото Предание на Православната Црква. Без умно-срдечната молитва нема ни Предание.

Пресвета Богородице, просветли ја нашата темнина и спаси нè!

³ Истото, стр. 441-443.

ДА, СЕКОГАШДЕВА МАРИЈА Е БОГОРОДИЦА, А НЕ БОЖИЦА

одека постои царското и есхатолошко свештенство, односно луѓе кои живеат во покајание, ќе постои и светот. Тоа воопшто не мора да бидат свештеници или епископи, иако подобро е токму тие да се. Колку ли ова повеќе важи за Богородица, првата носителка на тоа царско и есхатолошко свештенство, преку Која секој Божји дар го добиваме. Секоја благодат преку Неа ја добиваме, односно ништо што од Бог добиваме не може, а да не е преку Неа.

Не смее да се наруши рамнотежата на Богочовечката синергија во Црквата, каде што ни само Бог сè прави, ни само човекот. Првото е ерес на монофизитизмот, а второто е ерес на несторијанизмот. Така, точно е дека Бог сè направи – за нас и наше спасение, но ништо од тоа што направи не ќе беше возможно без Нејзиното „да“.

Богородица не можела да биде која било жена, како што протестантите тврдат, затоа што Бог би испаднал садист, Кој иако можел веднаш да нè спаси, чекал илјадници години да се појави Дева Марија. Значи, не можело која било жена, туку

Таа што самата се подготвила за тоа. Ниту таа девојка била нешто посебно и одделно од човечиот род, како што тврдат римокатолиците. И во двата случаја крајно се нарушува Богочовечката рамнотежа, чиј чувар е православниот благодатен опит и теологија на Црквата.

Но, битен е и начинот на нашето спасение. Нас не би нè спасил Богочовекот Исус Христос доколку по целиот Домострој на нашето спасение само се вознел на Небесата и седнал оддесно на Отецот, во тело, туку Он нè спасува, како што веќе спомнавме, во Црквата како Тајна на Неговото Тело, чија Глава е Он. Како што би рекол нашиот преподобен Ава Јустин, толкувајќи го светиот апостол Павле (парафразирам): во Црквата на Светиот Дух, како Тело на Богочовекот Христос, секој молитвено и благодатно се спасува и се восовршува преку сите и со сите, и сите се спасуваат и се восовршуваат преку секого и со секого. Затоа што секој, по благодатта на Светиот Дух, живее во сите и сите живеат во секого¹.

Освен ова благодатно проникнување, проземање, друг начин на постоење и спасение за нас, христијаните, е невозможен, и незамислив. Ние не сме етичко тело, ние сме Тело Христово – еден со друг благодатно-органиски поврзани и еден на друг органи. Спасението е тајна на учество во Телото Христово токму на овој начин. Е, сега, условно речено, кој било светител можете мисловно да го

¹ Архимандрит Јустин Поповиќ, *Православна Црква и екуменизам*, Манастир Хиландар, Света Гора Атонска, 1995, стр. 32-33.

изоставите од ова Тело, но обидете се мисловно да Ја изоставите Богородица од овој Богочовечки организам и ќе видите дека ништо нема да остане од него и од нашето спасение.

Целата Богочовечка рамнотежа, чиј чувар е Православната Црква, односно Светото Предание и православниот аскетско-исихастички подвиг, несвесно се напаѓа со едно крајно неблагочестиво споредување во следниот текст, од кој еден мал дел ви пренесувам:

„Меѓутоа, таа не е божица. Таа не е седржителка. Таа не е господ и не е господарка на постоењето, ниту царица на универзумот. Таа не создала ништо од она што постои (Творец на сето тоа е Господ). Таа не го промислила нашето спасение по падот на Адам и Ева. Таа не ги надахнувала светите пророци да го пророкуваат доаѓањето на Синот Божји на овој свет.

Таа не беше биена ниту исмевана заради нашите престапи и беззаконија, не се себепринесе на крст за спасението на светот, таа не пострада распната на крст, за со својата смрт – смртта да ја уништи“² итн...

Е, ова е извонреден пример на текст напишан, верувам, со добра намера, но по човечка логика – кога човек пишува од самиот себе, не преку просветлување на умот и дарот на умно-срдечната молитва. Текст што затоа содржи несторијанско-протестантско, самочовечко, логично толкување, а

² Целиот текст може да се прочита на една фејсбук страница.

кој истовремено смрди на монофизитизам, каде што Бог е сè, а човекот е ништо. Текст на кој, по човечка логика, неопитните нема лесно да му најдат замерка, но кој, по Богочовечка логика, покажува неосвестена, а голема прелест. Текст на кој по Богочовечка логика може да му се негира секоја реченица посебно. Текст кој, по мое мислење, неговите слепи поддржувачи ги остава без Причест.

А убаво ви имам напишано: Со влегување во Црквата човекот треба да замолкне со устата, а да проговори со делата, сè до добивањето на дарот на просветлување на умот, односно дарот на умно-срдечната молитва! Може да говори јавно за духовни работи само во два случаја: ако е свештено лице (или не е, но некој го прашува нешто) и само кога за тоа има благослов од духовниот отец (епископот) – но и тогаш не од себе, туку од Светите отци. Зошто се превознесувате со својот затемнет ум? И зошто со таков ум се обидувате да пишувате и да го толкувате Евангелието, и тоа не за кој било, туку за Самата Мајка Божја, пред Чија тајна и небесните воинства скромно молчат, Која Светите отци Ја нарекле и Црквородица?³ Зошто?

Или, најкратко речено, зошто Нејзе би Ы требало да биде божица, кога Таа е Богородица?

Пресвета Богородице, прости ни и спаси нè!

³ Види: Архимандрит Др Јустин Поповиќ, *Доѓмајшика Православне Цркве III*, Манастир Св. Ѓелије код Ваљева, Београд, 1978, стр. 645.

ЗОШТО ПИШУВАМ?

Кога станав Епископ, се соочив со многу незнаење, дури и таму каде што не требаше да постои. Отците велат дека незнаењето е најголемо зло. Почнав да се борам против тоа зло, согласно опитот и силата што ги имав. И со личен пример, и со говорење, и со пишување. Такво ми беше и служењето, или барем должноста. Такво ми беше местото и обличјето во Црквата, на Светите отци.

Знаев и дека знаењето (познанието) е и опит и Божја благодат. Што и да напишам, ако некој прочитаното не го претвори во опит, и тоа не каков било, туку срдечен опит, повторно сè ќе падне во заборава. Но, Господ не ме остави без утеха. Секогаш имаше некој што прочитаното го претвораше во опит и познание. И утеха.

Знам дека дури и тоа не е доволно. Опитот мора да биде континуиран, постојано да се живее. Ако не, благодатта ќе се скрие, а и знаењето со неа ќе се изгуби. Иако не потполно. Ама едно е живо знаење, а друго е мртво знаење. Од живото знаење произлегува слово во сила.

Не ги промовирав моите книги. И пишаното

слово во сила не е секогаш со ист интензитет на сила. Интензитетот на сила зависи од начинот на нашиот живот. Моето покајание е најдобра промоција на она што сум го напишал. Ја исполнувам ли волјата Божја – моето слово е во сила. Не ли ја исполнувам, истото тоа слово ја губи својата сила. Се покајам ли, силата е повторно присутна.

Потполно сум свесен дека силата на моето слово, конечно, ќе зависи од мојот крај. Ако мојот крај Ја успокои мојата Владичица Богородица и Секогашдева Марија, ако со мојот крај се прославува мојот Господ – Отецот и Синот и Светиот Дух, и ако мојот крај е поттик за спасение на моите ближни, тогаш словото ќе биде со уште поголема сила, па дури и тоа најобичното. И со постојана.

Местото во Црквата ми е такво што не е возможно а да не ги почувувам луѓето. Верувам дека тоа што го пишувам е добро, произлезено и од добриот опит (дури и од промашувањата), и од добрата намера што ја имам. И вообичаено почувувам и пишувам како да се најдеме и правилно да живееме на првиот степен од духовниот раст – *очисти́ува̀њето на срце́то од стѝрасѝиѝте.*

Знам дека конечниот суд за моето дело го има Господ и треперам од тоа, ама не од страв. Сигурно дека мојот опит не е заокружен и не знам кога и дали тоа ќе биде. А сега пишувам, оти кога ќе отидам од вас, веќе не ќе можам. Ова не е некакво пророштво. Ова не значи и дека брзо ќе заминам. Ова е само логика.

А начинот на кој пишувам или времето што

го одбирам за пишување, тие и за мене се тајна. Дури за мене поголема отколку за тие околу мене, што ме гледаат и слушаат. И што очекуваат. Затоа што, колку-толку, се знам себеси. Но, тоа е тема за друг аудиториум. Битно е дека без тие – собраните околу мене, којзнае дали воопшто и ќе беше нешто напишано. На крај, нашето заедничко давање, нашиот заеднички опит, преточен и во слово, е секогаш и, пред сè, наш дар за вас, во и од Богочовекот Исус Христос.

ВТОРОТО

дно е да се соочиме со смртта за овој свет како монашко распнување на умот во процесот на исцеление од страстите (послушание), односно како максимално можно активирање на примарната функција на умот наспроти максимално можното пасивизирање на секундарната функција на умот (разумот).

Друго е да се соочиме со смртта за овој свет на вториот степен од духовниот развој, како погребување на умот во срцето, односно како соединување на енергијата на умот со својата суштина во срцето, и преку тоа дејствие до соединување со Божјата несоздадена енергија.

И трето е да се соочиме со реална смрт, како можеен прекин на нашиот живот во овој свет и век (или на некој наш ближен), откако веќе се наоѓаме на вториот степен од духовниот развој – *ѝпросвеѝлување на умоѝ*.

Најголем показател за вистинитоста на нашиот опит, за кој било од овие начини на доживување на смртта што претходно ги опишавме, е оневозможувањето на дејствувањето на страстите, демонот и гревот внатре во нас.

Битно е дека откако веќе го живееме природниот начин на живот – без оглед на кој од степените на духовниот развој се наоѓаме (*очистиување на срцејто од сѝрасѝиѝе, ѝросвѝѝлување на умоѝ или обожение*), разликата меѓу овој живот и животот во Царството Небесно треба да е само формална, а смртта станува само еден интересен опит, но небитен момент од нашиот живот, скриен во Христос Бог.

Зошто небитен? Зашто кога пред тебе ќе се постави прашањето како избор – дали сакаш да продолжиш да живееш формално во овој свет и век, или сакаш реално од некој зафрлен агол во Рајот да се насладуваш, гледајќи го оддалеку лицето на Пресветата Владичица Богородица и Секогашдева Марија – на Чие само спомнување целиот затреперуваш, што ќе избереш? Нормално, одговорот на секој вистински Христов воин, без двоумење, е – второто.

УСПЕНИЕ НА ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦА

Во она време влезе Исус во едно село; една жена ѝо име Марѿа Го ѿрими во својоѿ дом. А ѿаа имаше сесѿра ѿо име Марија, која седна крај но-зеѿе Исусови и го слушаше словоѿо Негово.

Марѿа се беше, ѿак, зафаѿила со многу ра-боѿи и, кога засѿана, рече: „Госѿоди, зарем нејкеш да знаеш дека сесѿра ми ме осѿави да служам сама? Кажи ѿ да ми ѿомогне“.

А Исус ѿ одговори и рече: „Марѿо, Марѿо, ѿи се ѿрижиш и се ѿрудш за многу рабоѿи. Но само едно е ѿоѿребно. Марија го избра добриоѿ дел, кој нема да ѿ се одземе“ (Лука 10, 38-42).

Не случајно е посочен како евангелско четиво на денот токму овој извадок од Светото Писмо. Самиот Господ, Богочовекот Исус Христос, ни посведочи на сите дека Марија го избрала подобриот дел. Марта е примерот за избор на доброто, додека пак, Марија е примерот за избор на совршеното.

Говорејќи за Пресветата Владичица наша Богородица и Секогашдева Марија, ние сме ставени во

позиција да говориме за Некој Кој е совршен, а тоа е просто невозможно за нас со оглед на духовната состојба во која се наоѓаме. Но, сепак, една мисла ќе сподела со вас, која ме вдахнува денес пред благиот ден:

Имајќи го предвид фактот на Адамовиот пад и наследството од тој пад пренесено на нас, со нас се случи следново неискажливо: Небесниот ни подари земно раѓање, а Земната ни подари духовно раѓање. Оттука па натаму, моето слово преминува во молитвен восхит и молчание; и длабок прекор – зошто сè уште, кога ќе се спомне Нејзиното име, не пролевавам секогаш солзи?

Пресвета Богородице, прости ни!

РАДУВАЈТЕ СЕ!

Поред црковната логика на празнување, на непосредните учесници во главниот настан им се дава предимство во чествувањето, во деновите што следат. Така, по истата логика, попрво требаше да се слави Недела на Богородица и на жените мирносици отколку Недела на светиот апостол Тома. Најнормално, Богочовекот Христос прво им се јавува на Својата Мајка и на жените мирносици¹. Оние што најмногу сострадаваат со Него, најмногу и ќе се радуваат. Но Црквата, од свои педагошки причини, редот на чествувањето го променила. Како и јас сега.

Да се потсетиме: Богородица и Дева Марија – Христовата Мајка, и жените мирносици најверно, најпостојано, најнезабележително и најсмирено Му служат на Богочовекот Христос за време на Неговиот живот меѓу нас, луѓето. Оваа нивна љубовна посветеност доаѓа до израз и во самото Евангелие, дури при Христовото страдање и смрт, откако речиси сите Негови ученици Го предаваат и напуштаат. И, иако се први благовесници на Христовото

¹ Види: Марко 15, 42–47; 16, 1–8.

Воскресение, смирено примаат сомнеж и неверие за своето сведоштво, додека Самиот Христос не ги потврди за вистински сведоци – појавувајќи се истата вечер, по Воскресението, меѓу Апостолите.

Разликата во поздравот го потврдува кажаното: едно е некого да поздраваш со зборовите *радувајте се*, како Христос – Богородица и жените мирносици, а друго е да го поздраваш со зборовите *мир вам*, како Христос – Апостолите. Со *радувајте се* се поздравуваат утврдените, а со *мир вам* колебливите. Очигледно, Самиот Христос ги удостои со оваа чест, и тоа никој не може да им го одземе.

На што ме потсетува примерот на Богородица и жените мирносици?

Сите знаеме дека на почетокот од нашиот православен духовен живот Божјата благодат отворено и јасно нè поткрепува во подвигот, и тогаш секој подвиг ни изгледа лесен. И сите се здобивме со опитот дека таа потоа се сокрива од нас, односно скриено нè поткрепува во подвигот, а нам сè ни изгледа многу тешко. Слично нешто се случува и на степенот на просветлување. Благодатта знае толку силно да се пројави од срцето и толку силно да го привлече умот кон себе, така што без оглед на тоа што човек прави или што се случува околу него, молитвата однатре да тече. И, благодатта знае толку многу да се скрие, што тогаш многу важни стануваат и некои надворешни услови и помошни методи за остварување на аскетската умно-срдечна молитва.

Битно е за нас дека Господ ни ги дава овие периоди на сокривање на благодатта Божја за наше духовно растење и восовршување. Секојпат кога ќе го напуштиме подвигот во периодот кога благодатта се крие, ние постапуваме како наемници и трговци; и паѓаме. И обратно, секојпат кога ќе го продолжиме подвигот во периодот кога благодатта се крие, ние постапуваме како чеда Божји и само тогаш духовно растеме. Овие периоди, на почетокот од подвигот на првите два степен од духовниот развој, се пократки и почести. Ви говорам за она сокривање на благодатта што се случува за наше растење, а не за напуштањето на благодатта што се случува поради нашите гревови.

За да го достигнеме континуитетот во нашиот подвиг најмногу ни помагаат нашите волја и упорност. Значи, треба да се принудиме преку нашата цврсто пројавена волја да продолжиме со соодветниот подвиг и во периодот кога благодатта скриено дејствува во нас, без оглед на тоа колку време ќе трае тоа.

Сакам уште нешто да ви кажам, како утеха. Континуитетот на подвигот во подолг и исклучиво тежок период на сокривање на благодатта е знак дека преминот од еден на друг степен од духовниот раст е многу блиску, исто како и соодветниот дар што им следува на децата Божји – на вистинските и законити наследници на Преданието на нивниот Небесен Отец. Богородица, заедно со жените мироносици, најмногу и докрај сострадаваа под Крстот, но затоа и први ја слушнаа

веста за Христовото воскресение и први Го допреа Воскреснатиот Богочовек Христос.

Поуката што може да се извлече од напишаното е дека ни е потребна смирена и љубовна постојаност во подвигот на следење на Богочовекот Христос, докрај – до „последното место“. „Последното место“ е почеток и крај на овоземниот православен духовен живот.

Кога ме прашуваат духовните чеда да им кажам каде е местото на срцето, им одговарам кратко: тоа е „последното место“. Седни на „последното место“ и срцето само се отвора за умно-срдечната молитва. Токму тоа „последно место“ е скриениот подвиг на Богородица и жените мироносици, тоа е тајната на есхатолошкото свештенство.

Пресвета Богородице, по молитвите на жените мироносици, спаси нè!

БРЗОПОСЛУШНИЧКА

Што правиме со најлесната и наједноставната работа во манастирскиот живот – умно-срдечната молитва? Само три подвига треба да исполниме за молитвата сама да потече во нашето срце и никој да не може да ни ја сопре потоа. Тие три подвига се: самоодрекувањето, себеосудувањето и седнувањето на последното место.

Суштината на самоодрекувањето е подвигот на послушанието – кога човекот се одрекува од својот прв пад, од падот на својот ум и од сите негови помисли, замисли, идеи, желби, планови итн. Инаку, ќе се случи тоа што го вели светиот Василиј Велики: „Кој самиот себе се советува, самиот против себе војува“.

Гледам, сè уште се провлекува една недоумица: треба ли послушанието да е слепо и апсолутно, или треба да е свесно и со расудување? Наједноставно кажано, во послушание се влегува со почетна свесност и расудување (на пример, при избор на духовен отец), а самото послушание се извршува слепо и апсолутно – според силите, смирено. Според силите – смирено, затоа што ќе видиме дека некои послушанија нема да можеме да ги извршиме, дури и никогаш.

Свесноста и расудувањето ни се потребни и потоа, но само за самопроверка – дали послушанието го извршуваме правилно и дали ни е во согласност со Божјите заповеди и со православната вера. И во овој подвиг се расте постепено – колку повеќе ќе ни се преобрази умот, толку повеќе ќе имаме свесност и расудување за исправноста на нашето послушание. Затоа, послушанието кон Бог е доживотен подвиг и во него се расте доживотно. За да го опфатам сето погоре наведено, последните години го користам терминот *целосрдечно ѝослушание*.

Логиката на послушанието е токму во тоа – да се откажеме од нашата падната логика, т.е. расудување согласно нашите страсти. Вистинското расудување е голем духовен дар; ако го имавме, што ќе ни требаше подвигот на послушание? Постои една демонска замка, во Црквата да влеземе такви какви што сме – без преумување (покајание), односно без послушание; затоа и се случува од обична да преминеме само во религиозна невроза – која лесно се препознава – а не во природен начин на живот. На тој тип луѓе мисли свети апостол Павле кога вели: *жени, кои секогаш се учайѝ и никогаш не можайѝ да дојдајѝ до ѝознание на висѝинаѝа* (2 Тим. 3, 7).

Со подвигот на послушанието се добиваат време и сила да се активира примарната функција на умот (молитвата), додека пак, секундарната функција на умот во потполност се активира во извршувањето на Божјата волја, а во Божја слава – токму во тоа се состои преминот од противпри-

роден (религиозна невроза) во природен начин на живот (очистување на срцето од страстите). Подвигот на послушание кон конкретен духовен отец завршува со добивањето на дарот на умно-срдечната молитва.

Видете до каде оди свети Јован Лествичник при објаснувањето на подвигот на послушанието: „Оној што наполно се одрекол од самоволието, дури и во нешта што му изгледаат добри, духовни и богоугодни, стасал на целта уште пред да зачекори“¹. Ова го потврдува и светиот Старец Јосиф Спилеот, кога вели: „Дури и ако заповедта на Старецот е погрешна, Бог поради послушанието ќе ја претвори во духовна полза. Ако некој е послушен, па дури и заповедта да е лоша, сè ќе излезе на добро само поради послушанието. Нема никакво значење кој е Старецот што ја издава заповедта. Каква полза имаше Јуда од тоа што Старец му беше Самиот Христос? Никаква“². Затоа – мудроста од овој свет е безумство пред Бог, како што е напишано: *Он ѝ фаќа мудриѝе* [оние што за себе мислат дека се мудри] *во нивноѝо лукавсѝиво* (1 Кор. 3, 19). Нема суштинска разлика во подвигот на послушанието меѓу монасите и оние што живеат во светот.

Самоосудувањето е свесност дека ние сме виновни за сè, свесност за нашата несличност со Богочовекот Христос. До оваа свест стигнува само

¹ Свети Јован Лествичник, *Лесѝвица*, Београд, 1963, стр. 33.

² Старац Јефрем Катунски, *Ученик Крсѝа – подвижник ѝслушања*, Образ светачки, Београд, 2002, стр. 69.

оној кој секогаш ја бара Правдата Божја. Кога, на пример, при некоја повреда од нашиот ближен, ние ги споредуваме и восогласуваме нашите мисли, чувства и дела со Христовите, само тогаш можеме да видиме колку сме неслични со Него и виновни за сè. Сè друго е барање човечка правда, односно враќање со зло на зло и слеп пат. При секој укор или забелешка од ближните одговараме со зборот „прости“, а објаснување за нашата постапка даваме само ако нè прашаат.

Остана уште „последното место“ или слуга на сите. *Но, кога ќе бидеш ѱоканетѝ, оѝиди и седни на ѱоследноѝо месѝо, ѝа оној шѝо ѝе ѱоканил, шѝом дојде, да ѝи каже: „Пријателе, ѝремесѝи се ѱогоре!“ Тогаш ќе имаш честѝ од ѝосѝиѝе, шѝо седат со ѝебе. За шѝо, секој шѝо се издига, ќе биде ѝонизен; а ѝој шѝо се ѝонизува, ќе биде издигнатѝ³.*

Штом човек не седне на „последното место“, тој веќе со самото тоа покажува дека е надвор од Свадбата. И кога ќе дојде Оној што го поканил и ќе му рече: *Оѝсѝаѝи ѝо месѝоѝо на овој!* – Он со тоа му прави милост – можеби ќе се освести за прелеста (или илузијата) на гордоста во која се наоѓа и ќе се покае. Изборот е негов; и затоа, „последното место“ на кое ќе седне не се знае дали е „последно место“ на Свадбата или е надвор од неа.

Да заокружиме: оној што ќе се придржува до овие три правила, најчесто, веднаш ќе го добие

³ Види: Лука 14, 7–11.

дарот на умно-срдечната молитва. Тоа е дар Богородичен. Затоа, името Богородица „Брзопослушничка“ најмногу Ы одговара: тоа име го покажува Нејзиниот однос и кон нас, и кон Бог, тоа име е Нејзиното самоодрекување, тоа име е Нејзиното „последно место“. Царицата на сите е слуга на сите. Затоа е Царица на сите. И за Бог.

Пресвета Богородице, спаси нè!

С о д р ж и н а

ПРЕДИСЛОВИЕ: „Боѓ ѓо создаде човекоѓ, ама човек може да Го роди Боѓа“ проф. д-р Венко Андоновски	7
НАМЕСТО ВОВЕД	27
ПЛОДОНОСНА ДЕВСТВЕНОСТ	
Корениѓе на исихазмоѓ	37
Пресвеѓа Боѓородица	40
Избор на „ѓодобриоѓ дел“	47
Учиѓелка	50
Покров	55
Плодоносна девсѓивеносѓ	58
Хрисѓијанскаѓа дуѓа ѓреба да биде како Боѓородица	64
И никако ѓоинаку...	65
Крај, ама недосѓижен	66
Свеѓлина во ѓемнинаѓа	68
Обожување ѓеѓел	70
Да ѓораснеме барем до Сѓариоѓ Завеѓ	73

<i>Воведенски размислувања</i>	77
ПРЕСВЕТА БОГОРОДИЦЕ, СПАСИ НЕ!	
<i>Поисејување на Пресветѝа Боџородица и Секоџашдева Марија</i>	83
<i>Боџ во послушание</i>	85
<i>Блаџовесѝ на Блаџовесѝ</i>	88
<i>Блаџовесѝи</i>	91
<i>Пресветѝа Боџородице, сѝаси не!</i>	95
<i>Пресветѝа Боџородице, сѝаси нас!</i>	100
БОГОРОДИЦА – СМИСЛАТА НА СЕ ОД БОГ СОЗДАДЕНО	103
ЗА СВЕШТЕНСТВОТО НА ЖЕНАТА	
<i>За свешѝенсѝвојѝо на женѝа, односно за царскојѝо и есхајолошко свешѝенсѝво</i>	117
<i>Објавување на ѝајнаѝа на новозавейнојѝо свешѝенсѝво</i>	127
<i>Царско и есхајолошко свешѝенсѝво</i>	131
<i>Внаѝрешен и надворешен авѝориѝеѝ</i>	133
<i>Женско свешѝенсѝво</i>	136
<i>Чейврѝојѝо или оддесно на деснојѝо месѝо</i>	138

ПОСЛЕДНА НАДЕЖ ЗА СПАСЕНИЕ

<i>Свети Григориј Палама, сјаси нѐ!</i>	143
<i>Едносјавни совети за умно-срдечнаѝа молиѝва</i>	147
<i>Последна надеж за сјасение</i>	151
<i>Да, Секогаиѝеѝа Марија е Боѝородица, а не божица</i>	154
<i>Зошто ѝишувам?</i>	158
<i>Вѝоротио</i>	161
<i>Усѝение на Пресветѝа Боѝородица</i>	163
<i>Радувајѝе се!</i>	165
<i>Брзоѝслушничка</i>	169

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“, Скопје

27-312.47(042)

НАУМ, митрополит струмички
Пресвета Богородица и Секогашдева Марија /
Митрополит Струмички Наум.
- Велјуса : Манастир Воведение на
Пресвета Богородица Елеуса, 2020.
- 180 стр. ; 21 см. - (Библиотека Воведение)

Фусноти кон текстот.

ISBN 978-9989-893-29-2

а) Пресвета Богородица - Беседи

COBISS.MK-ID 112429066

Печати:

„Европа 92“ – Кочани

На корицата:

Пресветѝа Богородица со Богомладенецоѝ,
цртеж, Македонска иконописна школа
„Воведение на Пресвета Богородица Елеуса“,
Манастир Велјуса, Струмица

Орнаментот користен во книгата е ѕвездата на
Пресвета Богородица од иконата Благовештение, 14 век,
Охридска галерија на икони

